

**Аналітичний огляд
ринку небанківських фінансових
послуг України
за I півріччя 2013 року**

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	4
РОЗДІЛ 1. РИНОК СТРАХУВАННЯ	7
РОЗДІЛ 2. РИНОК ПОСЛУГ НЕБАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ	19
РОЗДІЛ 3. РИНОК ПОСЛУГ ФАКТОРИНГУ	25
РОЗДІЛ 4. РИНОК ПОСЛУГ ЛОМБАРДІВ	28
РОЗДІЛ 5. РИНОК ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ	33
РОЗДІЛ 6. РИНОК НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	36
ДОДАТОК	42

РЕЗЮМЕ

Аналітичний департамент Національного рейтингового агентства «Рюрік» проаналізував статистичну інформацію ринку основних небанківських фінансових послуг України за I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року. Проведений аналіз дозволив зробити нижченаведені висновки.

Протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року спостерігалось значне збільшення кількості учасників ринку небанківських фінансових послуг, зокрема це стосується фінансових, факторингових, лізингових компаній та ломбардів. Однак при цьому відбулось скорочення кількості діючих страхових компаній та недержавних пенсійних фондів.

На *ринку страхування* протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року відбувалися наступні зміни. Протягом аналізованого періоду кількість страхових компаній, які мали ліцензії на здійснення страхової діяльності зменшилась на 31 компанію (переважно компанії «pop – life» – 28 страхових компаній). Посилення конкуренції та висока концентрація на ринку фінансових послуг стали основними причинами згортання бізнесу багатьох страхових компаній. Зважаючи на той факт, що 100 страхових компаній отримують 12 506,7 млн. грн. премій, що в свою чергу складає 94% обсягу сукупних премій, діяльність багатьох операторів страхового ринку є нерентабельною (понад 200 страхових компаній станом на 01.07.2013 р. отримують менше 1% страхових премій).

Станом на 01.07.2013 р. всього було зареєстровано 415 страхових компаній (СК), з яких: 62 – СК зі страхування життя (СК «life») (65 установ станом на 01.07.2012 р.), 353 – СК, що здійснюють види страхування інші, ніж страхування життя (СК «pop-life») (381 установа станом на 01.07.2012 р.).

Сукупний обсяг активів страховиків за результатами I півріччя 2013 року зріс на 7 638,9 млн. грн. (+13,59%) до 63 863,6 млн. грн. переважно за рахунок збільшення частки інших активів (станом на 01 липня 2013 року частка інших активів складає 43,79% сукупного обсягу активів).

Протягом I півріччя 2013 року валові премії зростали значно швидшими темпами, ніж чисті. Це обумовлено тим, що обсяг зароблених платежів, переданих перестраховикам, збільшився на 3 382,2 млн. грн. За результатами I півріччя 2013 року обсяг надходжень валових страхових премій у порівнянні з аналогічним періодом 2012 року збільшився на 4 752,40 млн. грн. (49,6%) переважно за рахунок збільшення надходжень за видами страхування «pop-Life». Варто відзначити, що за підсумками I півріччя 2013 року 92,8% (13 301,9 млн. грн.) від загальної суми валових страхових премій (14 334,3 млн. грн.) займає сума отриманих страховиками валових премій з видів страхування інших, ніж страхування життя, а на суму страхових премій зі страхування життя припадає лише 7,2% (1 032,4 млн. грн.) від загальної суми валових страхових премій.

Окремо слід зазначити, що обсяг зароблених валових премій за договорами страхування життя збільшився на 34,01% (або на 262 млн. грн.) та на кінець I півріччя 2013 року становив 1 032,4 млн. грн. (в т.ч. валові премії, отримані від фізичних осіб – 966,6 млн. грн.). Частка корпоративного страхування життя в отриманих валових страхових платежах за договорами страхування життя є низькою та станом на 01.07.2013 р. становить лише 6,37%. Причиною цього є той факт, що суми внесків за договорами довгострокового страхування життя належать до фонду оплати праці як виплати соціального характеру, що відповідно, є базою для нарахування єдиного внеску. Тому, зважаючи на високу ставку за ЄСВ, швидше за все, частка корпоративного страхування життя в майбутньому не тільки не зростатиме, а й навіть зменшуватиметься.

Рівень чистих страхових виплат (відношення чистих страхових виплат до чистих страхових премій) за результатами I півріччя 2013 року зменшився та становив 21,4% (за I півріччя 2012 року – 27,8%). Таке зниження частково обумовлене відновленням «схемного» перестраховування. Високий рівень чистих страхових виплат спостерігався за добровільним особистим страхуванням – 44,0%, за недержавним обов'язковим страхуванням цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 37,1%, а також за добровільним майновим страхуванням – 17,8%. Слід також відмітити, що рівень страхових

виплат за договорами страхування фінансових ризиків знизився та складає наразі всього 4,2% (47,3% станом на 01.07.2012 р.).

Протягом аналізованого періоду обсяги валових премій, сплачених на перестраховання, збільшились на 3 382,2 млн. грн. (переважно за рахунок збільшення переданих валових премій страховикам – резидентам). За договорами перестраховання ризиків за I півріччя 2013 року українські страховики сплатили страхових премій у перестраховання на суму 4 718,3 млн. грн. (за I півріччя 2012 року – 1 336,1 млн. грн.). Співвідношення вихідного перестраховання до валових страхових премій за результатами I півріччя 2013 року становило 32,92% (за I півріччя 2012 року – 13,94%).

Сформовані страхові резерви станом на 01.07.2013 р. становлять 13 410,8 млн. грн. та в порівнянні з результатом 01.07.2012 р. збільшились на 22,95% (2 503,4 млн. грн.). Розподіл резервів на категорії «технічні резерви» та «резерви зі страхування життя» станом на 01 липня 2013 року залишився приблизно таким самим, як і станом на 01 липня 2012 року. Станом на 01.07.2013 р. на технічні резерви припадало 74,01%, а на резерви зі страхування життя – майже 26%.

НРА «Рюрік» зазначає про високу кредитоспроможність та надійність таких страхових компаній України як: ПАТ СК «ЛЕММА»¹ (станом на 14.10.2013 р. НРА «Рюрік» підтримує довгостроковий кредитний рейтинг інвестиційної категорії на рівні uaA), СТЗДВ «ГАРАНТІЯ»² (станом на 14.10.2013 р. НРА «Рюрік» підтримує довгостроковий кредитний рейтинг інвестиційної категорії на рівні uaA-), ТДВ «СК «ІНДІГО»³ (станом на 14.10.2013 р. НРА «Рюрік» підтримує довгостроковий кредитний рейтинг інвестиційної категорії на рівні uaA-).

Ринок *кредитних спілок* протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року характеризувався наступними змінами. Відбулось збільшення кількості учасників з 614 до 622 одиниць. Також спостерігалось зменшення кількості членів, які мають внески на депозитних рахунках спілок, з 44,3 тис. осіб до 42 тис. осіб та членів кредитних спілок, які мають діючі кредитні договори, з 263,0 тис. осіб до 242,5 тис. осіб. Натомість, відбулось збільшення балансової вартості активів кредитних спілок (зокрема кредитів, наданих їх членам), з 2 549,0 млн. грн. до 2 803,1 млн. грн.

Частка проблемної заборгованості за результатами I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року збільшилась на 0,9 п.п. (або ж на 51,5 млн. грн.) і станом на 01.07.2013 р. дорівнювала 16,9%. Проте, прострочена та безнадійна заборгованість покривається власним капіталом в 2,7 разу, що певною мірою знижує ризики.

Загальний обсяг капіталу кредитних спілок станом на 01.07.2013 р. становив 1 187,2 млн. грн. і порівняно з аналогічним періодом 2012 року збільшився на 13,8% (станом на 01.07.2012 р. становив 1 043,2 млн. грн.). Найбільшу питому вагу в його структурі (60,9%) становив пайовий капітал у розмірі 722,8 млн. грн. Разом з тим, слід відмітити, що у зв'язку з перевітками Регулятором кредитних спілок, докапіталізація останніх відбувалась завдяки нарощенню резервного капіталу, який згідно з нормативами має становити 15% від суми активів, зважених на ризик кредитної спілки.

НРА «Рюрік» зазначає, що серед фінансових компаній окремо можна виділити компанію з високим рівнем фінансової стійкості, ТОВ «ІНВЕСТКРЕДИТ»⁴ (станом на 14.10.2013 р. підтримується довгостроковий кредитний рейтинг інвестиційної категорії на рівні uaBBB).

Ринок послуг *факторингу* за результатами I півріччя 2013 року порівняно з I півріччям 2012 року показав наступні зміни. Станом на 01.07.2013 р. 179 компаній України мали право на надання факторингових послуг, що на 63 установи більше, ніж станом на 01.07.2012 р.

¹ Персональна сторінка ПАТ «СК «ЛЕММА» на сайті НРА «Рюрік»: <http://rurik.com.ua/credit-ratings/lemma>

² Персональна сторінка СТЗДВ «ГАРАНТІЯ» на сайті НРА «Рюрік»: <http://rurik.com.ua/credit-ratings/garan>

³ Персональна сторінка ТДВ «СК «ІНДІГО» на сайті НРА «Рюрік»: <http://rurik.com.ua/credit-ratings/indigo>

⁴ Персональна сторінка ТОВ «ІНВЕСТКРЕДИТ» на сайті НРА «Рюрік»: <http://rurik.com.ua/credit-ratings/incre>

Протягом I півріччя 2013 року фінансові компанії уклали 58 853 договорів факторингу загальним обсягом 2 429,4 млн. грн. Разом з тим, фінансові компанії виконали 50 902 договорів на суму 1 886,2 млн. грн. Діючими на кінець I півріччя 2013 року залишаються 13 075 договорів факторингу.

Основною аудиторією користування факторинговими послугами залишається середній та малий бізнес, який характеризується найвищою динамікою розвитку, тобто найбільше потребує постійного поповнення оборотних коштів.

Протягом останнього півріччя спостерігається тенденція до значного збільшення кількості укладених факторингових договорів за одночасного зниження їх вартості. За результатами I півріччя 2013 року порівняно з I півріччям 2012 року відбулось зменшення на 44,1% операцій факторингу у вартісному вираженні, в той час як кількість укладених угод зросла в 6,7 разу.

НРА «Рюрік» зазначає, що один з лідерів ринку факторингу – ТОВ «Факторинг Фінанс»⁵, станом на 14.10.2013 р. має довгостроковий кредитний рейтинг боргового інструменту (облігаційного випуску серії А) на рівні uaBBB+ інвестиційної категорії. Це свідчить про його достатню кредитоспроможність порівняно з іншими українськими позичальниками.

Ринок послуг *ломбардів* продемонстрував наступні зміни. Сукупний розмір активів за підсумками I півріччя 2013 року склав у вартісному вираженні 1 526,60 млн. грн. Протягом I півріччя 2013 року обсяг наданих фінансових кредитів зменшився на 302,10 млн. грн. (або ж на 6,88%). Зменшення обсягів ломбардного кредитування протягом I півріччя 2013 року зумовлене як посиленням конкуренції з боку банківських установ, які наразі активно видають беззаставні споживчі кредити населенню (під нижчі відсоткові ставки, ніж ломбарди), так і зниженням ціни на золото. В цілому, фінансування діяльності ломбардів відбувається за рахунок власного капіталу (фінансова автономність) та в свою чергу зменшилось із 64,0% станом на 01.07.2012 р. до 60,4% на кінець I півріччя 2013 року, проте, на думку НРА «Рюрік», залишається на високому рівні.

Протягом звітної періоду ринок *фінансового лізингу* характеризувався наступними змінами. За підсумками I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року відзначилась негативна динаміка щодо кількості та вартості договорів фінансового лізингу, укладених юридичними особами. За I півріччя 2013 року кількість договорів фінансового лізингу зменшилась на 8,82% (до 5 676 од.) в порівнянні з підсумками за аналогічний період 2012 року.

Вартість договорів фінансового лізингу, укладених протягом I півріччя 2013 року, зменшилась на 45,53% у порівнянні з аналогічним періодом 2012 року і становила 5 185,8 млн. грн.

Протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року фінансування транспортної галузі лізинговими компаніями знизилось на 87,3 млн. грн., а фінансування сфери послуг на 724,6 млн. грн. Спад в транспортному лізингу зумовлений такими факторами, як зниження попиту на автомобілі (у зв'язку з введенням спецмита на імпорт автомобілів та введенням в дію утилізаційного збору), так і зниження попиту на вагони (в зв'язку зі зниженням вартості оренди). За підсумками I півріччя 2013 року найбільшими споживачами лізингових послуг є традиційно транспортна галузь (вартість договорів станом на 01.07.2013 р. – 24 157,5 млн. грн.) та сільське господарство (10 440,8 млн. грн.).

Ринок *недержавного пенсійного забезпечення* характеризувався несуттєвим зменшенням кількості укладених пенсійних контрактів протягом I півріччя 2013 року. Загальний же обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 01.07.2013 р. становив 1 831,9 млн. грн., що на 10,35% більше, ніж на початок 2013 року, а основні показники НПФ протягом останніх років показують стабільну позитивну динаміку. З огляду на це, система НПЗ має потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення населення України. Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

⁵ Персональна сторінка ТОВ «Факторинг Фінанс» на сайті НРА «Рюрік»: <http://rurik.com.ua/credit-ratings/fafin>

РОЗДІЛ 1. РИНОК СТРАХУВАННЯ

Протягом аналізованого періоду (I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року) кількість страхових компаній, які мали ліцензії на здійснення страхової діяльності, зменшилась на 31 компанію (переважно компанії «non – life» – 28 страхових компаній). Посилення конкуренції та висока концентрація на ринку фінансових послуг стали основними причинами згортання бізнесу багатьох страховиків. Зважаючи на той факт, що 100 страхових компаній отримують 12 506,7 млн. грн. премій, що в свою чергу складає 94% обсягу сукупних премій, діяльність багатьох операторів страхового ринку є нерентабельною (понад 200 страхових компаній станом на 01.07.2013 р. отримують менше 1% страхових премій). Разом з тим, слід відмітити, що внаслідок підвищення вимог до діяльності страховиків (в т.ч. до статутного капіталу страхової компанії), обмеженості платоспроможного попиту клієнтів на послуги страхування, можливий подальший вихід з ринку операторів страхових послуг.

Станом на 01.07.2013 р. всього було зареєстровано 415 страхових компаній (СК), з яких: 62 – СК зі страхування життя (СК «life») (65 установ станом на 01.07.2012 р.), 353 – СК, що здійснюють види страхування інші, ніж страхування життя (СК «non-life») (381 установа станом на 01.07.2012 р.).

Сукупний обсяг активів за результатами I півріччя 2013 року зріс на 7 638,9 млн. грн. (+13,59%) до 63 863,6 млн. грн. переважно за рахунок збільшення частки інших активів (станом на 01 липня 2013 року частка інших активів складає 43,79% сукупного обсягу активів). Значне зростання активів частково пояснюється тим, що до загального обсягу активів, у зв'язку зі змінами звітних форм для страховиків, стали включатися частки перестраховиків у страхових резервах в обсязі 2 744,6 млн. грн., які до цього не збільшували величини активів страховиків.

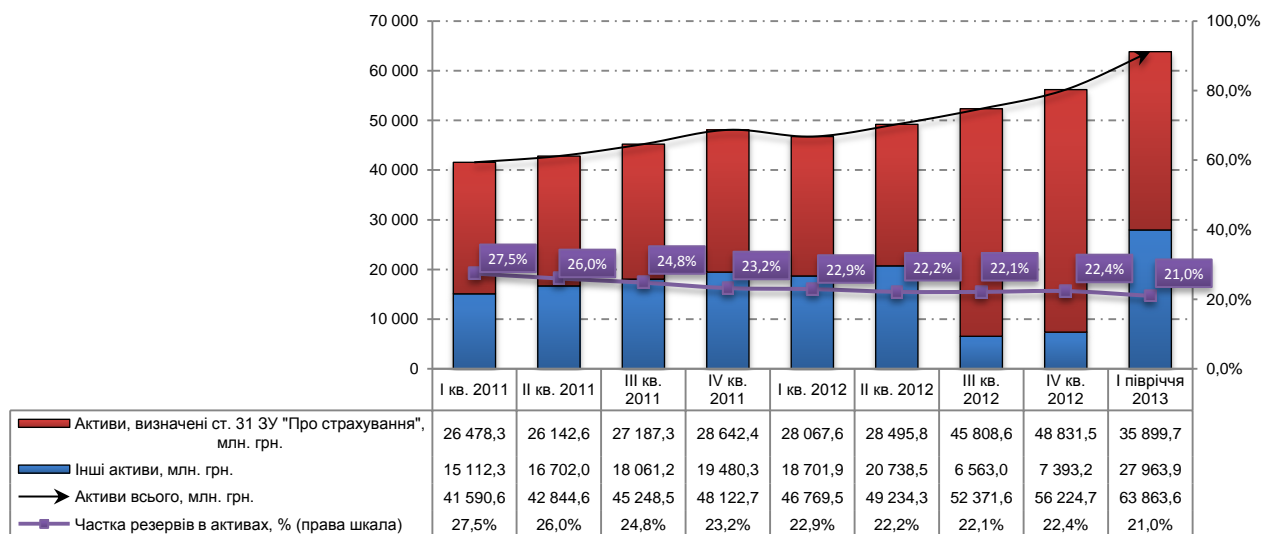

Рис. 1.1. Активи страховиків у I кварталі 2011 року – I півріччі 2013 року

Протягом I півріччя 2013 року обсяг активів, визначених законодавством для представлення коштів страхових резервів, зменшився на 12 931,8 млн. грн. (проте, збільшився в порівнянні

з аналогічним періодом 2012 року на 25,98%). Протягом I півріччя 2013 року обсяги сформованих страхових резервів збільшились на 6,62% (+22,95% в порівнянні з I півріччям 2012 року). Проте, зважаючи на значне зростання сукупного обсягу активів, частка резервів в активах зменшилась та наразі становить 21%.

Концентрація ринку страхових послуг України продовжує зберігатись на досить високому рівні (див. рис. 1.2 та 1.3).

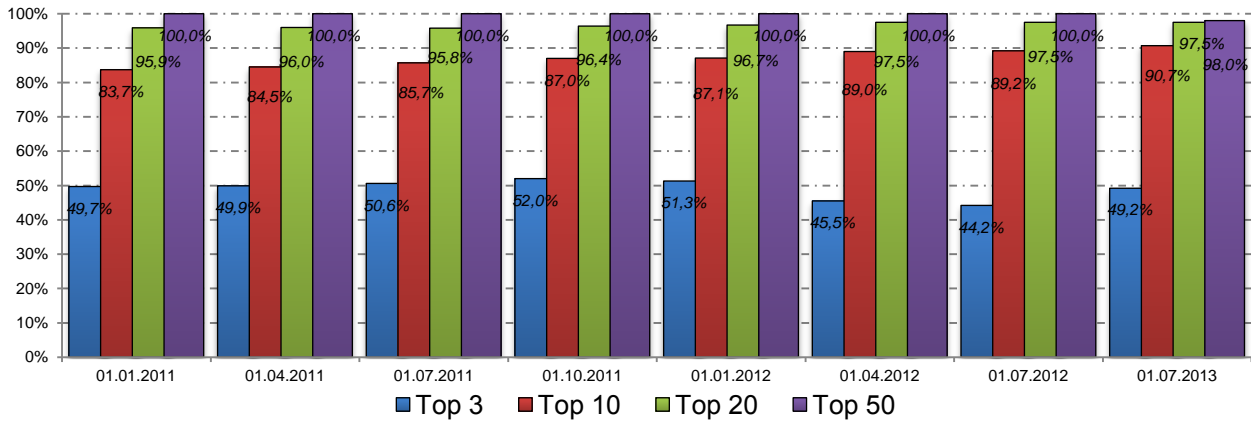

Рис. 1.2. Концентрація ринку страхування «Life» за розмірами валових премій

Концентрація ринку страхування «Life» за часткою трьох найбільших страховиків за аналізований період (I півріччя 2012 – I півріччя 2013 років) збільшилась на 5,0 п.п. до 49,2%. В той же час на 1,5 п.п. збільшилась частка, яку займають 10 найбільших учасників ринку страхування «Life», і за підсумками I півріччя 2013 року вона складала 90,7%.

З рис. 1.3 можемо побачити, що протягом останнього року показники концентрації за розміром валових страхових премій учасників ринку страхування «Non-life» в цілому зростали. Так, частка трьох найбільших страховиків за розмірами валових премій збільшилась на 6,6 п.п. до 19,3%, для десяти найбільших страховиків – на 6,7 п.п. до 39,1%. Станом на 01 липня 2013 року, частка 50 найбільших страховиків складала 81,2%.

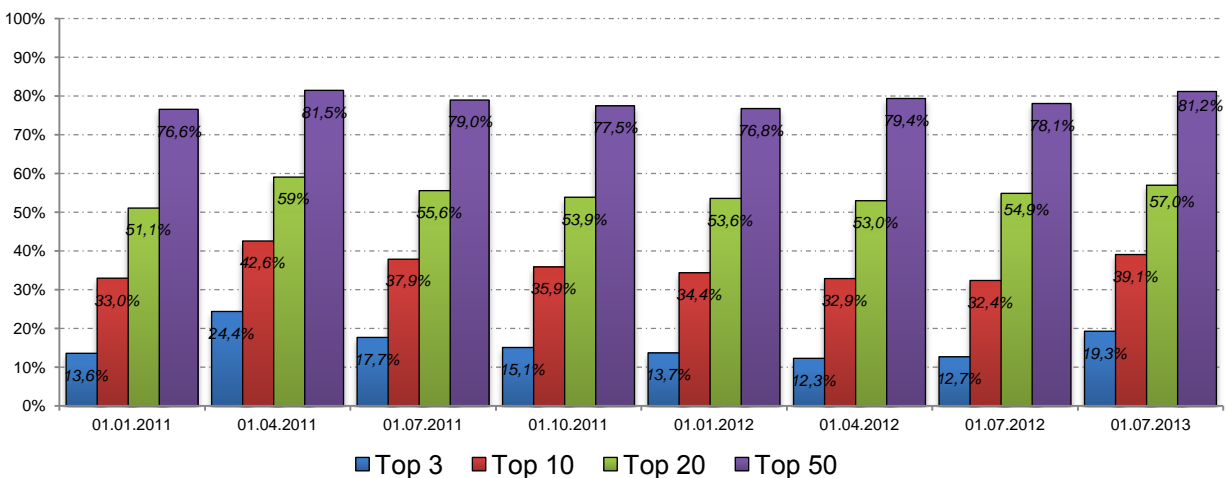

Рис. 1.3. Концентрація ринку страхування «Non-life» за розмірами валових премій

Незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 94,0% – акумулюють 100 СК «non-Life» (майже 1/3 кількості СК «non-Life»), та 97,5% – 20 СК «Life» (1/3 кількості СК «Life»).

Страхові премії. За результатами I півріччя 2013 року обсяг надходжень валових страхових премій у порівнянні з аналогічним періодом 2012 року збільшився на 4 752,40 млн. грн. (49,6%) переважно за рахунок збільшення надходжень за видами страхування «non-Life». Варто відзначити, що за підсумками I півріччя 2013 року 92,8% (13 301,9 млн. грн.) від загальної суми валових страхових премій (14 334,3 млн. грн.) займає сума отриманих страховиками валових премій з видів страхування інших, ніж страхування життя, а на суму страхових премій зі страхування життя припадає лише 7,2% (1 032,4 млн. грн.) від загальної суми валових страхових премій. Більш детальна інформація стосовно валових страхових премій відображена в табл. 1.1.

З загального обсягу валових страхових премій, отриманих страховиками при страхуванні та перестраховуванні ризиків від страхувальників та перестраховальників за I півріччя 2013 року, 9 693,3 млн. грн. (67,6%) надійшло від юридичних осіб, а 4 641,0 млн. грн. (32,4%) – від фізичних осіб. Валові страхові премії за видами страхування, іншими, ніж страхування життя, отримані від фізичних осіб станом на 01 липня 2013 року становили 3 674,4 млн. грн. (у т.ч. 1 125,2 млн. грн. – ОСЦПВ, 1 067,2 млн. грн. – КАСКО). Премії від фізичних осіб, зароблені страховиками за договорами страхування життя, протягом I півріччя 2013 року збільшились на 39,5% та станом на 01.07.2013 р. складають 966,6 млн. грн.

Таблиця 1.1. Динаміка валових страхових премій в розрізі видів страхування

Види страхування	I півріччя 2012		I півріччя 2013		Відхилення	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Страховання "Life"	770,4	8,04%	1032,4	7,20%	262	34,01%
Страховання "Non-life" разом	8 811,50	91,96%	13 301,90	92,80%	4 490,40	50,96%
Добровільне особисте страхування	1 276,20	13,32%	1 535,00	10,71%	258,80	20,28%
Добровільне майнове страхування	5 240,20	54,69%	8 291,30	57,84%	3 051,10	58,22%
- в тому числі страхування фінансових ризиків	815,40	8,51%	1 978,30	13,80%	1 162,90	142,62%
Добровільне страхування відповідальності	550,70	5,75%	1 620,00	11,30%	1 069,30	194,17%
Недержавне обов'язкове страхування	1 744,40	18,21%	1 855,60	12,95%	111,20	6,37%
- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	1 388,10	14,49%	1 467,40	10,24%	79,30	5,71%
Державне обов'язкове страхування	0,00	0,00%	0,00	0,00%	-	-
Усього	9 581,90	100,00%	14 334,30	100,00%	4 752,40	49,60%

Основною причиною зростання отриманих валових страхових премій протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року є збільшення часток добровільного майнового страхування (у т.ч. страхування фінансових ризиків) та добровільного страхування відповідальності. Так, станом на 01.07.2013 р. частки добровільного майнового страхування та добровільного страхування відповідальності в сукупних валових страхових преміях складають 57,84% та 11,30% відповідно. На думку аналітиків НРА «Рюрік», активізація даних видів страхування зумовлена використанням страховиками «схемного» страхування (цим пояснюється і значний обсяг переданих страхових премій перестраховальникам).

Окремо слід відмитити, що, незважаючи доволі значне зростання зароблених валових страхових премій за договорами страхування життя та поступове зростання популярності даного виду страхування на території України, українці переважно обирають такий канал інвестування власних коштів, як банківські вклади (депозити), обсяг яких за I півріччя 2013 року збільшився на 10,47% та станом на 01 липня 2013 року становив 319,8 млрд. грн. Причиною цього являються наступні фактори: 1) Прибутковість за банківськими депозитами значно вища; 2) Відсутність значних втрат при зміні об'єкта інвестицій; 3) Маневреність (в будь-який момент можна забрати гроші з банку і вкласти в інший); 4) Вища фінансова прозорість банківських установ плюс гарантії повернення вкладів.

Частка корпоративного страхування життя в отриманих валових страхових платежах за договорами страхування життя є низькою та станом на 01.07.2013 р. становить лише 6,37%. Причиною цього є той факт, що суми внесків за договорами довгострокового страхування життя належать до фонду оплати праці як виплати соціального характеру, що відповідно, є базою для нарахування єдиного внеску. Тому, зважаючи на високу ставку за ЄСВ, швидше за все, частка корпоративного страхування життя в майбутньому не тільки не зростатиме, а й навіть зменшуватиметься.

Нижче, в табл. 1.2, показано динаміку чистих страхових премій в розрізі видів страхування. Протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року обсяг зароблених чистих премій в зв'язку зі збільшенням частки вихідного перестраховування зростав не так інтенсивно, як обсяг валових премій. Так, чисті страхові премії станом на 01.07.2013 р. становили 10 437,40 млн. грн., що складало 72,81% від валових страхових премій (01.07.2012 р. чисті страхові премії становили 8 977,9 млн. грн., що складало 93,7% від валових страхових премій).

В цілому, протягом аналізованого періоду чисті премії по «Non-life» зросли на 1 197,6 млн. грн. (або на 14,59%). Найбільше в абсолютному виразі зросли премії за добровільним майновим страхуванням – на 666,3 млн. грн. (або на 13,97%) та за добровільним страхуванням відповідальності на 430,6 млн. грн. (або на 82,14%). На суму чистих страхових премій зі страхування життя припадає 9,89% загального обсягу чистих страхових премій.

Таблиця 1.2. Динаміка чистих страхових премій в розрізі видів страхування

Види страхування	I півріччя 2012 року		I півріччя 2013 року		Відхилення	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Страхування "Life"	770,4	8,58%	1032,3	9,89%	261,9	34,00%
Страхування "Non-life" разом	8 207,50	91,42%	9 405,10	90,11%	1 197,60	14,59%
Добровільне особисте страхування	1 228,30	13,68%	1 280,50	12,27%	52,20	4,25%
Добровільне майнове страхування	4 768,70	53,12%	5 435,00	52,07%	666,30	13,97%
- в тому числі страхування фінансових ризиків	725,60	8,08%	1 188,80	11,39%	463,20	63,84%
Добровільне страхування відповідальності	524,20	5,84%	954,80	9,15%	430,60	82,14%
Недержавне обов'язкове страхування	1 686,20	18,78%	1 734,80	16,62%	48,60	2,88%
- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	1 360,30	15,15%	1 380,40	13,23%	20,10	1,48%
Державне обов'язкове страхування	0,00	0,00%	0,00	0,00%	-	-
Усього	8 977,90	100,00%	10 437,40	100,00%	1 459,50	16,26%

Динаміку зміни чистих страхових премій у розрізі видів страхування представлено на рис. 1.4.

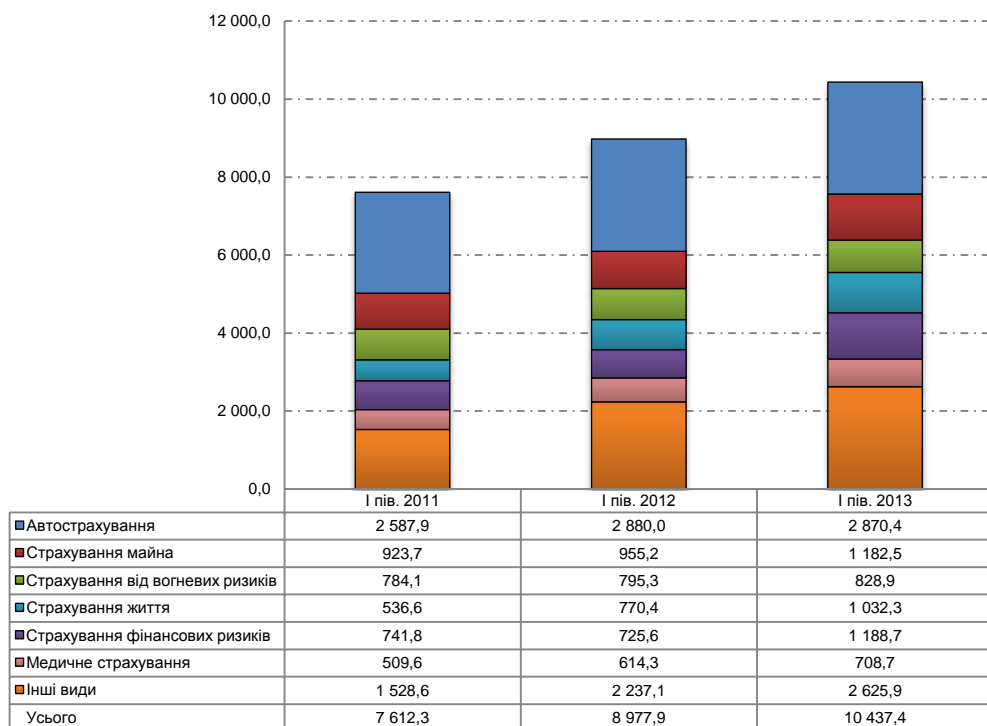

Рис. 1.4. Динаміка зміни чистих страхових премій за I півріччя 2011 року – I півріччя 2013 року, млн. грн.

В цілому, обсяг зібраних чистих страхових премій протягом аналізованого півріччя збільшився за всіма видами страхування, крім такого виду страхування як «Автострахування» (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка» (- 9,6 млн. грн. або - 0,3%). Зважаючи на поступове відновлення банківської системи України та нарощення банками клієнтського кредитного портфеля, обсяг чистих страхових премій за договорами страхування кредитів

має тенденцію до збільшення (протягом аналізованого періоду збільшився на 161,8 млн. грн. або ж на 65%). Також, високі темпи приросту чистих страхових платежів спостерігались за такими видами страхування, як: страхування життя (+ 34,0%) та страхування фінансових ризиків (+63,8%).

Нижче, на рис. 1.5, показано структуру чистих страхових премій у розрізі видів страхування за типами ризиків.

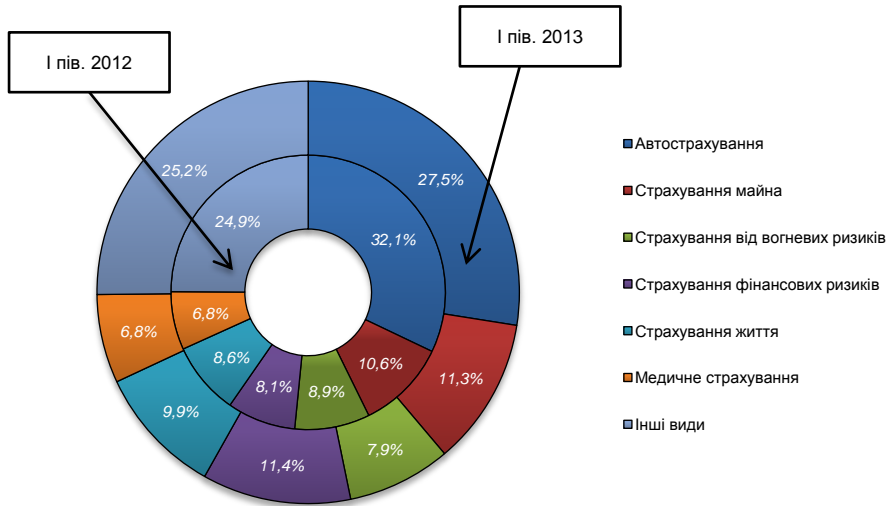

Рис. 1.5. Структура чистих страхових премій в розрізі видів страхування

Як бачимо, протягом аналізованого періоду відбулись деякі структурні зрушення, що вплинули на розстановку місць за розмірами часток у сукупному обсязі чистих страхових премій. Так, на першому місці, як і за результатами 2012 року, перебуває автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»), яке займає 27,5% від загального обсягу чистих страхових премій (32,1% за результатами I півріччя 2012 року), на другому – страхування фінансових ризиків 11,4% (8,1% за результатами I півріччя 2012 року). Третю ж позицію займає страхування майна, частка якого збільшилась до 11,3% за підсумками I півріччя 2013 року.

Страхові виплати / відшкодування. Протягом аналізованого періоду обсяг валових страхових виплат знизився на 315,6 млн. грн. (або ж на - 12,1%) за рахунок зниження обсягів валових страхових виплат за окремими видами страхування «Non – life» (переважно добровільне майнове страхування – (-) 433,3 млн. грн., (у т.ч. виплати за страхуванням фінансових ризиків – (-) 343,6 млн. грн.)). Проте, слід зауважити, що обсяг валових виплат за більшістю інших видів страхування (крім страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів) зростав. Розмір валових страхових виплат станом на 01.07.2013 р. становив 2 284,0 млн. грн., у тому числі з видів страхування інших, ніж страхування життя – 2 225,4 млн. грн. (або 97,43%), зі страхування життя – 58,6 млн. грн. (або 2,57%) (див. табл. 1.3.).

Таблиця 1.3. Динаміка валових страхових виплат в розрізі видів страхування

Види страхування	I півріччя 2012 року		I півріччя 2013 року		Відхилення	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Страхування "Life"	38,0	1,46%	58,6	2,57%	20,6	54,21%
Страхування "Non-life" разом	2 561,60	98,54%	2 225,40	97,43%	-336,2	-13,12%
Добровільне особисте страхування	545,6	20,99%	563,5	24,67%	17,9	3,28%
Добровільне майнове страхування	1 447,10	55,67%	1 013,80	44,39%	-433,3	-29,94%
- в тому числі страхування фінансових ризиків	423,20	16,28%	79,60	3,49%	-343,6	-81,19%
Добровільне страхування відповідальності	25,5	0,98%	74,1	3,24%	48,6	190,59%
Недержавне обов'язкове страхування	543,3	20,90%	574	25,13%	30,7	5,65%
- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	538,3	20,71%	515,2	22,56%	-23,1	-4,29%
Державне обов'язкове страхування	0,00	0,00%	0,00	0,00%	-	-
Усього	2 599,60	100%	2 284,00	100%	-315,60	-12,1%

Обсяг чистих страхових виплат становив 2 232,8 млн. грн. та зменшився порівняно з аналогічним періодом 2012 року на 10,6%. Основною причиною скорочення обсягів чистих страхових виплат являється зниження частки чистих страхових виплат за договорами добровільного майнового страхування (у т.ч. за договорами страхування фінансових ризиків) та за договорами страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів (у т.ч. за договорами ОСЦПВ та «Зелена картка»).

На рис. 1.6 показано структуру чистих страхових виплат за видами страхування у розрізі ризиків, які страхуються.

Таблиця 1.4. Динаміка чистих страхових виплат в розрізі видів страхування

Види страхування	I півріччя. 2012 року		I півріччя 2013 року		Відхилення	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Страхування "Life"	38,0	1,52%	58,6	2,62%	20,6	54,21%
Страхування "Non-life" разом	2 459,00	98,48%	2 174,20	97,38%	-284,80	-11,58%
Добровільне особисте страхування	545,4	21,84%	563,4	25,23%	18	3,30%
Добровільне майнове страхування	1 345,90	53,90%	966,20	43,27%	-379,70	-28,21%
- в тому числі страхування фінансових ризиків	343,50	13,76%	49,50	2,22%	-294,00	-85,59%
Добровільне страхування відповідальності	25,3	1,01%	74,1	3,32%	48,80	192,89%
Недержавне обов'язкове страхування	542,4	21,72%	570,5	25,55%	28,10	5,18%
- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	537,4	21,52%	512,5	22,95%	-24,90	-4,63%
Державне обов'язкове страхування	0,00	0,00%	0,00	0,00%	-	-
Усього	2 497,00	100,0%	2 232,80	100,0%	-264,20	-10,6%

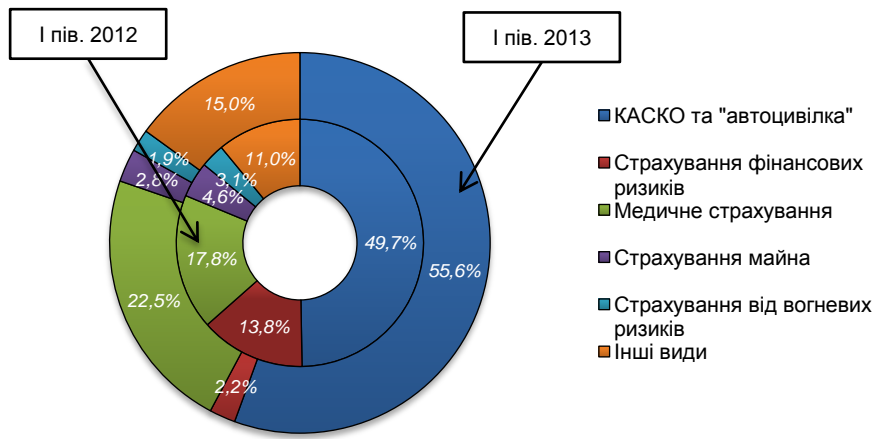

Рис. 1.6. Структура чистих страхових виплат за видами страхування

У структурі чистих страхових виплат за результатами I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року відбулись значні зміни. Найбільша частка страхових виплат припадає на такі види страхування, як: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») – 1 241,0 млн. грн. (або 55,6%) (за результатами I півріччя 2012 року даний показник становив 1 241,6 млн. грн. (або 49,7%)); медичне страхування – 501,9 млн. грн. (або 22,5%) (за результатами I півріччя 2012 року – 443,6 млн. грн. (або 17,8%)). Дані зміни відбулися як за рахунок збільшення обсягів страхових виплат за договорами КАСКО та медичного страхування, так і за рахунок значного зниження частки чистих страхових виплат за договорами страхування фінансових ризиків.

Рівень страхових виплат. Протягом аналізованого періоду співвідношення валових виплат до отриманих валових премій зменшилось на 11,2 п.п. та наразі становить 15,93% (27,13% станом на 01.07.2012 р.). Також слід відмітити, що понад 50% страхових виплат було здійснено на користь фізичних осіб. Однак, за I півріччя 2013 року страхові виплати страхувальникам – фізичним особам становили 1 242,6 млн. грн. (більше, ніж половина виплат здійснена за договорами КАСКО та ОСЦПВ), що в свою чергу на 7,8% менше, ніж за відповідний період 2012 року. Рівень валових страхових виплат фізичним особам станом на 01.07.2013 р. становить 26,8%.

Високий рівень валових страхових виплат спостерігався за такими видами страхування: добровільне особисте страхування – 36,7% (за I півріччя 2012 року – 42,8%), страхування цивільної відповідальності власників ТЗ – 35,1% (за I півріччя 2012 року – 38,8%) (див. рис. 1.7).

Рівень чистих страхових виплат (відношення чистих страхових виплат до чистих страхових премій) за результатами I півріччя 2013 року зменшився та становив 21,4% (за I півріччя 2012 року – 27,8%). Високий рівень чистих страхових виплат спостерігався за добровільним особистим страхуванням – 44,0%, за недержавним обов'язковим страхуванням цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 37,1%, а також за добровільним майновим

страхуванням – 17,8%. Слід також відмітити, що рівень страхових виплат за договорами страхування фінансових ризиків знизився та складає наразі всього 4,2% (47,3% станом на 01.07.2012 р.).

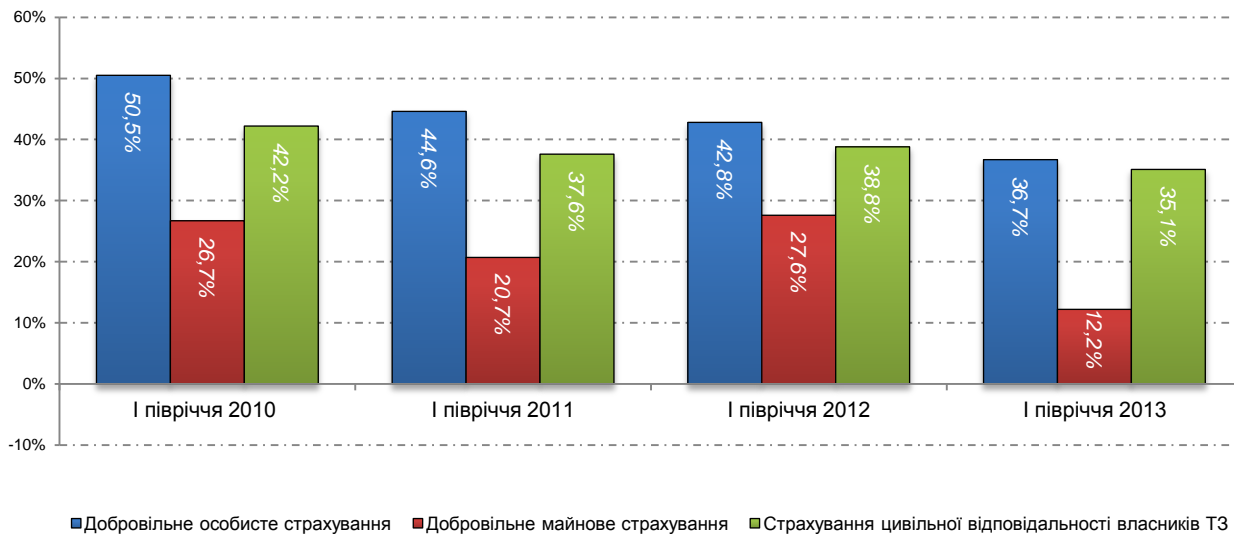

Рис. 1.7. Динаміка рівнів валових страхових виплат за видами страхування

Рівень чистих страхових виплат перевищує рівень валових, оскільки при розрахунку не враховуються частки страхових виплат, що сплачуються за договорами внутрішнього перестрахування ризиків, та частки страхових премій, що сплачуються за операціями внутрішнього перестрахування.

Рівень чистих страхових виплат та чисті страхові виплати за видами страхування за I півріччя 2013 року в порівнянні з I півріччям 2012 року наведено нижче, у табл. 1.5.

Таблиця 1.5. Рівень чистих страхових виплат та чисті страхові виплати за видами страхування за I півріччя 2012 – I півріччя 2013 рр.

Види страхування	Чисті страхові виплати		Рівень чистих страхових виплат	
	I півріччя 2012 (млн. грн.)	I півріччя 2013 (млн. грн.)	I півріччя 2012 (%)	I півріччя 2013 (%)
Страхування наземного транспорту ("КАСКО")	696,7	728,5	45,8%	48,9%
Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦПВ)	491,1	475,3	41,0%	39,1%
Страхування фінансових ризиків	343,5	49,5	43,7%	4,2%
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	443,6	501,9	71,2%	70,8%
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	78,6	42,3	9,9%	5,1%
Страхування медичних витрат	60,3	53,1	37,3%	31,3%
Зелена картка	46,4	37,2	28,7%	22,6%
Обов'язкове авіаційне страхування цивільної авіації	0,0	2,1	0,0%	1,7%
Страхування кредитів (у тому числі відповідальності позичальника за непогашення кредиту)	94,9	52,9	38,1%	12,9%
Інші види страхування	240,1	290,0	6,9%	5,8%

Рівень страхових виплат зі страхування наземного транспорту (КАСКО) протягом аналізованого періоду збільшився на 3,1 п.п. та наразі становить 48,9%. Рівень страхових

виплат за договорами ОСЦПВ знизився на 1,9 п.п. у порівнянні з відповідним показником 2012 року та наразі становить 39,1%. Традиційно високим залишається рівень чистих виплат з медичного страхування (70,8%).

Перестраховування. Протягом аналізованого періоду обсяги валових премій, сплачених на перестраховування, збільшились на 3 382,2 млн. грн. (переважно за рахунок збільшення переданих валових премій страховикам – резидентам). За договорами перестраховування ризиків за I півріччя 2013 року українські страховики сплатили страхових премій у перестраховування на суму 4 718,3 млн. грн. (за I півріччя 2012 року – 1 336,1 млн. грн.) (див. табл. 1.6). Співвідношення вихідного перестраховування до валових страхових премій за результатами I півріччя 2013 року становило 32,92% (за I півріччя 2012 року – 13,94%).

До 2012 року страхові компанії активно використовували «схемні» види страхування, в результаті яких їм вдавалося «виводити» грошові кошти їхніх клієнтів за допомогою передачі зароблених валових премій перестраховикам (у т.ч. нерезидентам). Однак, після введення податку на внутрішнє перестраховування з 1 квітня 2012 року, обсяги внутрішнього перестраховування різко почали зменшуватись, оскільки «схеми» різко подорожчали.

Проте, з початку 2013 року набули чинності зміни до податкового законодавства, що скасували оподаткування внутрішнього перестраховування та зробили страховий ринок привабливим для тіньових операцій. Це призвело до того, що за період I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року премії, віддані у перестраховування, зросли в 2,5 рази – до 4 718 млн. грн., що склало третину всіх валових страхових премій.

Слід зазначити, що однією з причин збільшення обсягів вихідного перестраховування є те, що страхові компанії бажать зберегти свою базу великих клієнтів, однак не завжди в змозі самостійно прийняти в повному обсязі всі ризики у випадку настання страхової події. З іншого боку, практика внутрішнього перестраховування найчастіше припускає передачу одного ризику по черзі від одного учасника до іншого, поки в кінцевому підсумку ризик «осідає» на маловідомій компанії, виплати для якої або занадто великі, або (що частіше) приблизно наближені до нуля.

Таблиця 1.6. Динаміка премій, переданих у перестраховування

Показники	Одиниці виміру	I півріччя			Відхилення I пів. 2012 р. – I пів. 2013 р.	
		2011	2012	2013	млн. грн.	%
Валові премії	млн. грн.	11 042,00	9 581,90	14 334,30	4 752,40	49,6
Сплачено на перестраховування	млн. грн.	4 014,10	1 336,10	4 718,30	3 382,20	253,1
	%	36,35	13,94	32,92	-	-
- перестраховикам – резидентам	млн. грн.	3 429,60	604,2	3 896,90	3 292,7	545,0
	%	31,06	6,31	27,19	-	-
- перестраховикам – нерезидентам	млн. грн.	584,50	731,9	821,40	89,5	12,2
	%	5,29	7,64	5,73	-	-

У структурі вихідного перестраховування за результатами I півріччя 2013 року найбільше сплачено страхових премій за такими видами страхування, як: страхування майна –

1 015,0 млн. грн. (або 22%); страхування фінансових ризиків – 879,4 млн. грн. (або 19%); страхування від вогневих ризиків – 766,1 млн. грн. (або 16%);

Загальна сума страхових виплат, компенсованих перестраховиками, становила 237,8 млн. грн. (за I півріччя 2012 року – 303,1 млн. грн.) (див. табл. 1.7).

Таблиця 1.7. Динаміка страхових виплат, здійснених перестраховиками

Показники	Одиниці виміру	I півріччя			Відхилення I пів. 2012 р. – I пів. 2013 р.	
		2011	2012	2013	млн. грн.	%
Валові виплати	млн. грн.	2 481,7	2 599,6	2 284,0	-315,6	-12,1
Виплати, компенсовані перестраховиками	млн. грн.	212,0	303,1	237,8	-65,3	-21,5
	%	8,54	11,66	10,41	-	-
- перестраховиками – резидентам	млн. грн.	49,8	102,6	51,1	-51,5	-50,0
	%	2,01	3,95	2,24	-	-
- перестраховиками – нерезидентам	млн. грн.	162,2	200,5	186,7	-13,8	-89,4
	%	6,54	7,71	8,17	-	-

За підсумками I півріччя 2013 року було компенсовано 10,41% сукупних виплат, з них: 2,24% – вітчизняними перестраховиками, 8,17% – перестраховиками – нерезидентами.

Активи страховиків та сформовані резерви. В табл. 1.8 показано динаміку активів, визначених ст. 31 Закону України «Про страхування». Станом на 01.07.2013 р. такі активи зросли на 25,98% (7 403,9 млн. грн.) порівняно з їх розміром станом на 01.07.2012 р. Незважаючи на значний приріст активів, їхня якість залишається низькою. В першу чергу це зумовлено значними вкладеннями коштів в низьколіквідні активи, такі як: акції, облігації та нерухомість (разом формують 55,44% обсягу сукупних активів, визначених ст. 31 ЗУ «Про страхування»). Найбільші темпи приросту у спостерігались за статтею «Цінні папери, що емітуються державою» ((+) 973,7 млн. грн., або (+) 55,95%), «Акції» – ((+) 4 230,1 млн. грн., або (+) 34,49%) та «Облігації» – ((+) 353,1 млн. грн., або (+) 34,79%). Значне збільшення відбулось за статтею «Права вимоги до перестраховиків» ((+) 1 276,3 млн. грн., або (+) 91,43%). Частка високоліквідних активів (грошові кошти на поточних рахунках, депозити та ЦП, що емітуються державою) страхових компаній станом на 01.07.2013 р. складає 36,54% обсягу активів.

Таблиця 1.8. Динаміка активів, визначених ст.31 Закону України «Про страхування»

Активи, визначені ст.31 Закону України «Про страхування»	Станом на 01.07.2012		Станом на 01.07.2013		Відхилення		
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	п.п.
Всього	28 495,8	100,00	35 899,7	100,00	7 403,9	25,98	-
Грошові кошти на поточних рахунках	1 757,3	6,17	1 898,7	5,29	141,4	8,05	-0,88
Банківські вклади (депозити)	8 044,2	28,23	8 504,8	23,69	460,6	5,73	-4,54
Нерухоме майно	2 060,7	7,23	2 038,7	5,68	-22,0	-1,07	-1,55
Акції	12 265,0	43,04	16 495,1	45,95	4 230,1	34,49	2,91
Облігації	1 015,0	3,56	1 368,1	3,81	353,1	34,79	0,25
Цінні папери, що емітуються державою	1 740,3	6,11	2 714,0	7,56	973,7	55,95	1,45
Права вимоги до перестраховиків	1 395,9	4,90	2 672,2	7,44	1 276,3	91,43	2,54
у тому числі до перестраховиків - нерезидентів	858,6	3,01	1 437,3	4,00	578,7	67,40	0,99
Інші	217,4	0,76	208,1	0,58	-9,3	-4,28	-0,18

Сформовані страхові резерви станом на 01.07.2013 р. становлять 13 410,8 млн. грн. та в порівнянні з 01.07.2012 р. збільшилися на 22,95% (2 503,4 млн. грн.). (табл. 1.9). Розподіл резервів на категорії «технічні резерви» та «резерви зі страхування життя» станом на 01 липня 2013 року залишився приблизно таким самим, як і станом на 01 липня 2012 року. Станом на 01.07.2013 р. на технічні резерви припадало 74,01%, а на резерви зі страхування життя – майже 26%.

Таблиця 1.9. Сформовані страхові резерви

Сформовані страхові резерви	Станом на 01.07.2012		Станом на 01.07.2013		Відхилення	
	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	%
Всього	10 907,40	100,00	13 410,80	100,00	2 503,40	22,95
Технічні резерви	8 028,1	73,60	9 925,7	74,01	1 897,60	23,64
Резерви зі страхування життя	2 869,4	26,31	3 485,1	25,99	615,70	21,46

На рис. 1.8 показано структуру сформованих резервів за активами, визначеними статтею 31 Закону України «Про страхування».

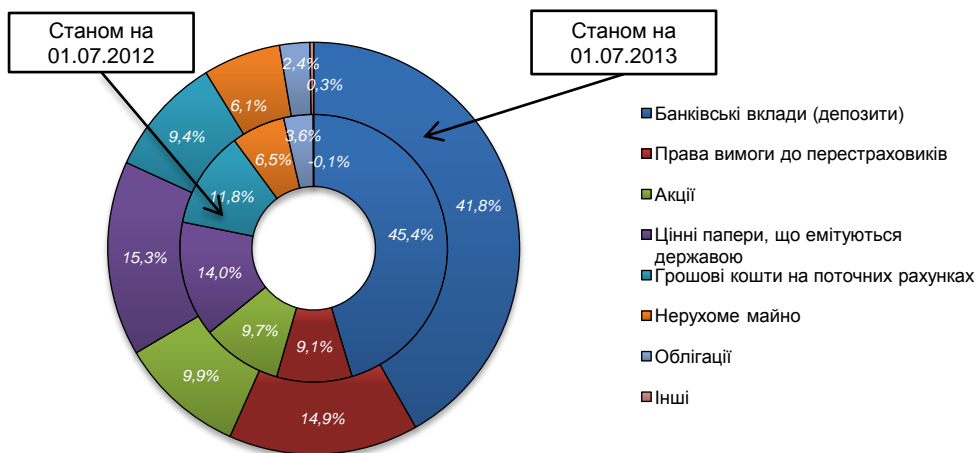

Рис. 1.8. Структура сформованих резервів за активами, визначеними статтею 31 ЗУ «Про страхування»

Протягом аналізованого періоду в структурі активів, якими представлені технічні резерви, відбулось збільшення частки вкладень у права вимоги до перестраховиків (із 9,1% до 14,9% від загальної вартості). Натомість частки, які займають банківські вклади, зменшились (із 45,4% до 41,8%). Частка цінних паперів, що емітуються державою, збільшилась (із 14,0% до 15,3%). В цілому, структурні зрушення по решті статей є незначними.

НРА «Рюрік» зазначає про високу кредитоспроможність та надійність таких страхових компаній України як: ПАТ СК «ЛЕММА» (станом на 14.10.2013 р. НРА «Рюрік» підтримує довгостроковий кредитний рейтинг на рівні uaA інвестиційної категорії), СТЗДВ «ГАРАНТІЯ» (станом на 14.10.2013 р. НРА «Рюрік» підтримує довгостроковий кредитний рейтинг на рівні uaA- інвестиційної категорії), ТДВ «СК «ІНДІГО» (станом на 14.10.2013 р. НРА «Рюрік» підтримує довгостроковий кредитний рейтинг і на рівні uaA- інвестиційної категорії).

РОЗДІЛ 2. РИНОК ПОСЛУГ НЕБАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

Кількість кредитних організацій протягом періоду I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року збільшилась на 27 одиниць, і станом на 01.07.2013 р. до Державного реєстру фінансових установ внесено 725 кредитних установ, у т.ч: 622 кредитних спілок; 73 інших кредитних компаній та 30 юридичних осіб публічного права. Серед кредитних установ відбулось збільшення кількості кредитних спілок за цей період на 8 одиниць, а також зростання кількості інших кредитних компаній на 18 одиниць. Кількість юридичних осіб публічного права не зазнала змін, оскільки створення регіональних відділень Державного фонду сприяння молодіжному будівництву завершилося в кінці 2008 року.

За результатами I півріччя 2013 року, як і раніше, більшість кредитних спілок (306) об'єднували відносно невелику кількість членів – до 1 000 осіб (60,12% від загальної кількості кредитних спілок) (див. рис. 2.1).

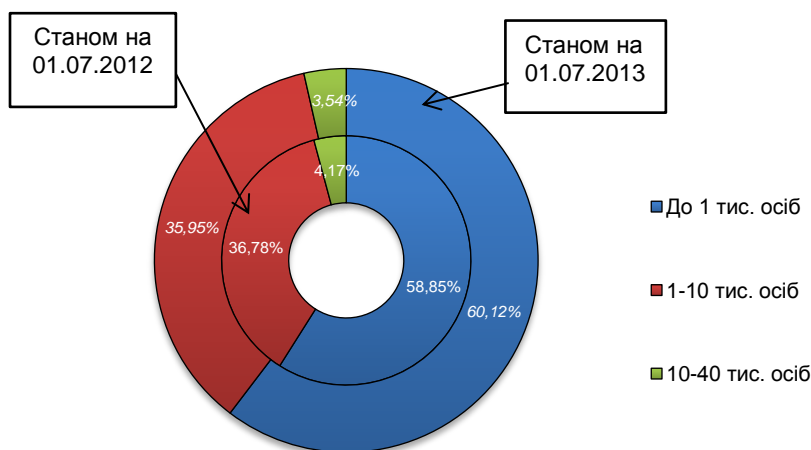

Рис. 2.1. Групування кредитних спілок за кількістю членів

Станом на 01.07.2013 р. кількість членів кредитних спілок зменшилась на 10,5% (118,6 тис. осіб) та становила 1 009,6 тис. осіб, з яких 242,5 тис. осіб, або 24,02% – члени КС, які мають діючі кредитні договори, та 42 тис. осіб (4,16%) – члени спілок, які мають внески (вклади) на депозитних рахунках. Окремо слід відмітити, що, починаючи з 01.10.2010 року, кількість членів кредитних спілок, які мають внески на депозитних рахунках помітно знизилась. На думку аналітиків НРА «Рюрік», це зумовлено такими факторами, як: 1) низька інформаційна прозорість кредитних спілок та повільне оприлюднення фінансової звітності (кредитні спілки подають звітність до Нацфінпослуг лише 1 раз на квартал, що ускладнює проведення фінансового моніторингу з боку Регулятора); 2) відсутність фонду гарантування вкладів членам кредитних спілок, що робить вкладників незахищеними у випадку банкрутства компанії. Динаміка кількості членів кредитних спілок наведена на рис. 2.2.

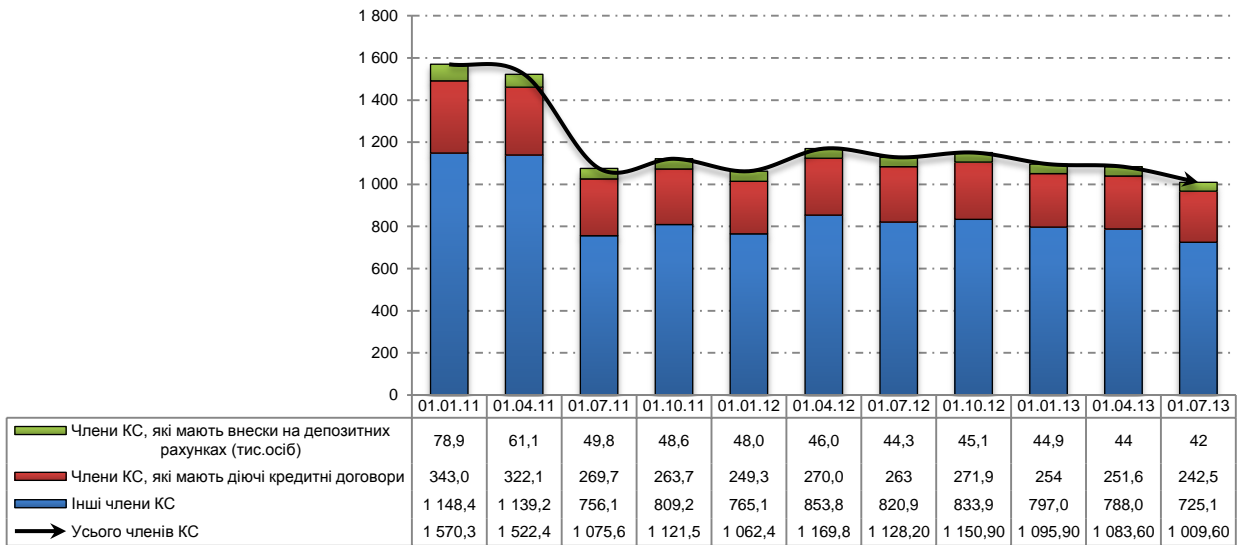

Рис. 2.2. Динаміка кількості членів кредитних спілок, тис. осіб

Загальний обсяг активів кредитних спілок станом на 01.07.2013 р. становив 2 803,10 млн. грн. і порівняно з аналогічним періодом 2012 року збільшився на 9,97% (станом на 01.07.2012 р. обсяг активів становив 2 549,0 млн. грн.) (див. рис. 2.3).

Загальний обсяг капіталу кредитних спілок станом на 01.07.2013 р. становив 1 187,2 млн. грн. і порівняно з аналогічним періодом 2012 року збільшився на 13,8% (станом на 01.07.2012 р. становив 1 043,2 млн. грн.). Найбільшу питому вагу в його структурі (60,9%) становив пайовий капітал у розмірі 722,8 млн. грн. Разом з тим, слід відмітити, що у зв'язку з перевітками Регулятором кредитних спілок, докапіталізація останніх відбувалась завдяки нарощенню резервного капіталу, який згідно з нормативами має становити 15% від суми активів, зважених на ризик кредитної спілки.

Рис. 2.3. Динаміка активів кредитних спілок, млн. грн.

Частка власного капіталу в пасивах кредитних спілок порівняно з I півріччям 2012 року перебуває на вищому рівні та станом на 01.07.2013 р. дорівнює 42,4%, при рекомендованому мінімальному значенні, за оцінками НРА «Рюрік», у 20%.

НРА «Рюрік» зазначає, що серед фінансових компаній окремо можна виділити компанію з високим рівнем фінансової стійкості, ТОВ «ІНВЕСТКРЕДИТ» (станом на 14.10.2013 р. підтримується довгостроковий кредитний рейтинг інвестиційної категорії на рівні uaBBB).

Співвідношення виданих кредитів та залучених депозитних вкладень (рис. 2.4) за результатами I півріччя 2013 року, як і за результатами 2012 року в цілому, залишається на високому рівні, що пов'язано з випереджаючими темпами зростання обсягів кредитного портфелю порівняно зі зростанням обсягів залучених депозитних вкладень.

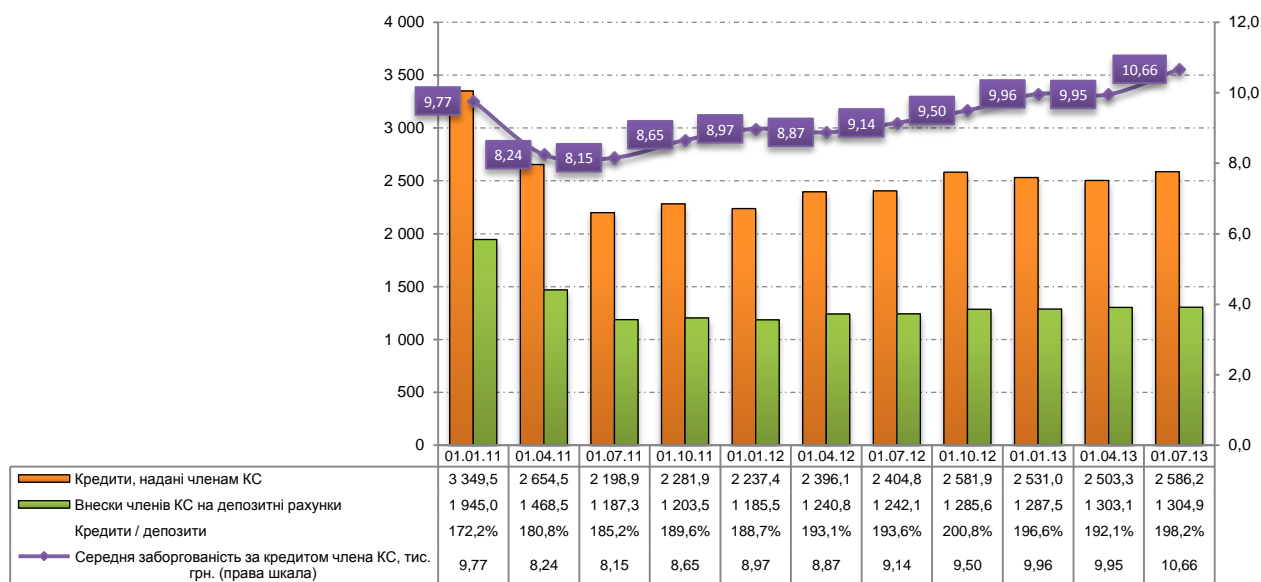

Рис. 2.4. Динаміка кредитування та залучення внесків кредитних спілок, млн. грн.

За підсумками I півріччя 2013 року обсяг заборгованості за кредитами членів спілок складає 2 586,2 млн. грн., або 198,2% від суми депозитів (1 304,9 млн. грн.).

Протягом I півріччя 2012 року – 2013 року обсяг внесків (вкладів) на депозитних рахунках збільшився на 5,06% (62,8 млн. грн.); кредити, надані членам кредитних спілок, збільшились на 7,54% (181,4 млн. грн.). У цілому, загальна сума заборгованості 242,5 тис. членів кредитних спілок, які мали діючі станом на 01.07.2013 р. кредитні договори, становила 2 586,2 млн. грн., тобто в середньому кожен член-позичальник кредитної спілки на кінець періоду мав 10,66 тис. грн. боргу за кредитом.

Наслідком збільшення кредитного портфелю за одночасного зменшення клієнтської бази є підвищення концентрації кредитного портфелю за основними позичальниками та за видами кредитування, що може призвести до зростання чутливості кредитних спілок до кредитного ризику, і в свою чергу може негативно вплинути на ліквідність та капіталізацію.

Разом з тим, поступове збільшення обсягів наданих кредитів членам кредитних спілок супроводжувалось погіршенням їх якості (див. рис. 2.5).

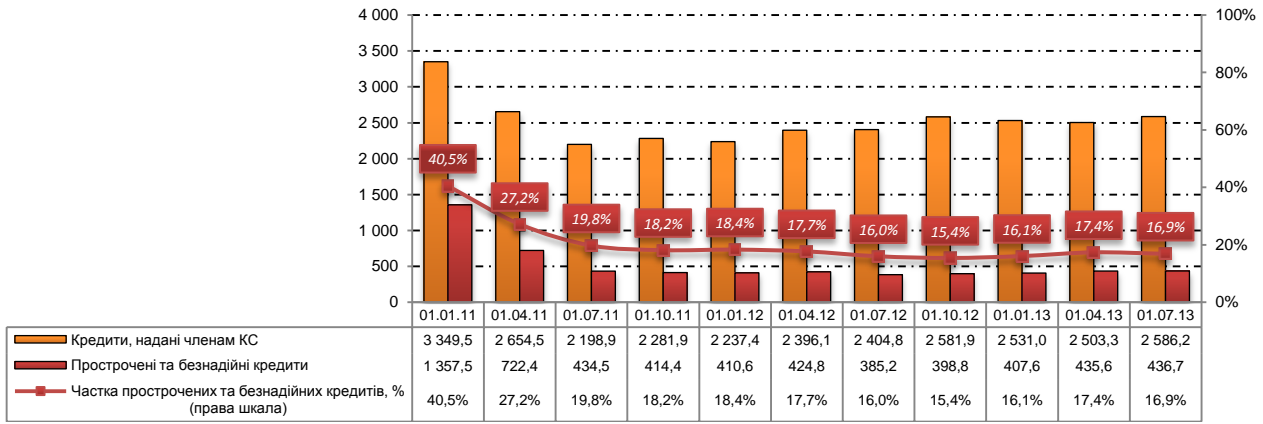

Рис. 2.5. Динаміка якості кредитного портфелю кредитних спілок, млн. грн.

Частка проблемної заборгованості за результатами I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року збільшилась на 0,9 п.п. (або ж на 51,5 млн. грн.) і станом на 01.07.2013 р. дорівнювала 16,9%. Розмір простроченої та безнадійної заборгованості оцінюється аналітиками НРА «Рюрік» як досить значний та такий, що негативно позначається на фінансовій стійкості та прибутковості діяльності кредитних спілок та стримує можливості їх розвитку. Проте, прострочена та безнадійна заборгованість покривається власним капіталом в 2,7 разу, що певною мірою знижує ризики.

Станом на 01.07.2013 р. найбільший попит мають споживчі кредити, частка яких практично не змінилась протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року та становила 61,5% (61,3% станом на 01.07.2013 р.) (див. рис. 2.6). Друге місце посідають кредити на придбання, будівництво, ремонт та реконструкцію нерухомого майна (їх частка складає 23,2%). Частка комерційних кредитів скоротилась з 8,8% до 8,1%. Кредитування ведення селянських та фермерських господарств, незважаючи на незначне зростання, як і станом на 01.07.2012 р., займає незначну частку в загальному обсязі виданих кредитів.

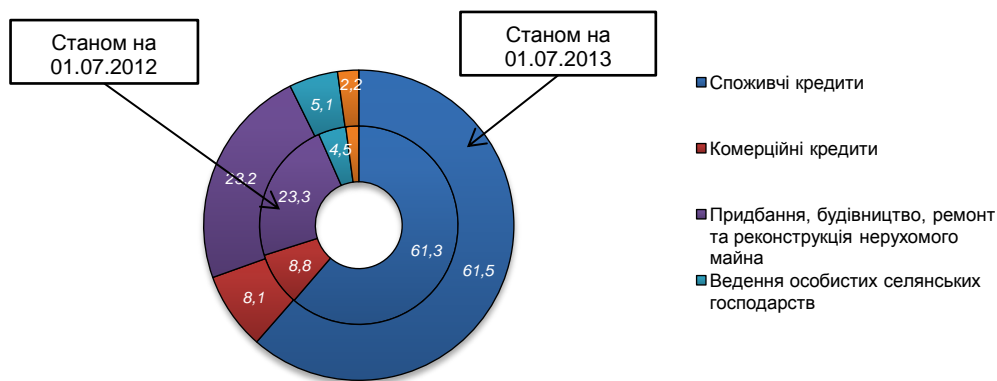

Рис. 2.6. Структура кредитів, виданих кредитними спілками, за видами

Окремо слід зазначити, що значна концентрація кредитного портфелю за основними напрямками (споживчі кредити та кредити на придбання, будівництво нерухомого майна), значна залежність від доходів та платоспроможного попиту населення на товари і послуги та переважно спрямованість на споживче кредитування в умовах зростання конкуренції з боку

банків та ломбардів може змусити кредитні спілки в подальшому розвивати додаткові напрямки бізнесу задля підтримання конкурентоспроможності на ринку кредитування.

Станом на 01.07.2013 р. сума внесків (вкладів) членів кредитних спілок на депозитні рахунки становила 1 304,9 млн. грн. (рис. 2.7).

Середня сума внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок за результатами I півріччя 2013 року склала 31,1 тис. грн.

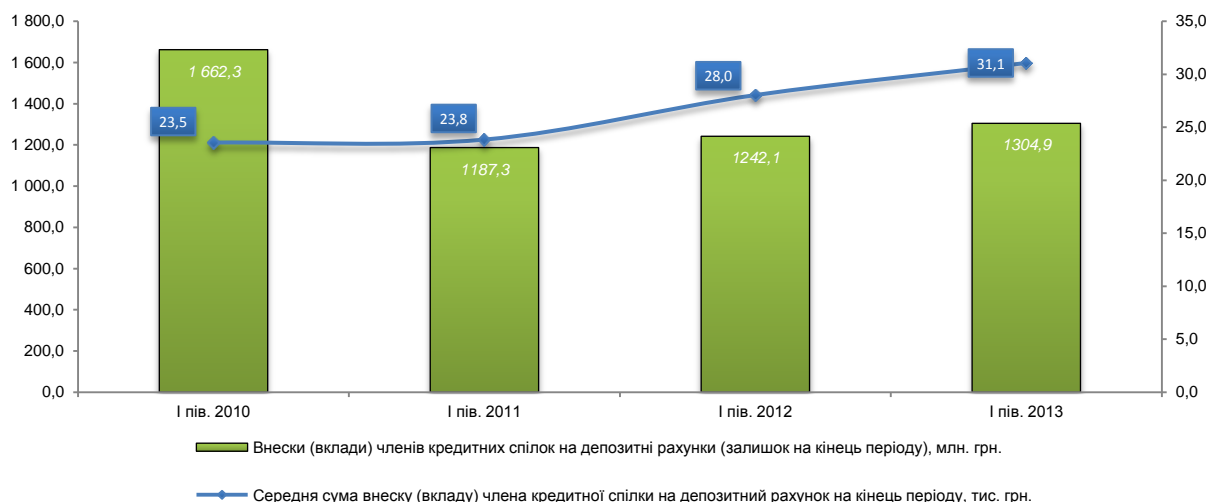

Рис. 2.7. Динаміка залучення внесків членів кредитних спілок на депозитні рахунки за I пів. 2010-2013 рр.

Окремо слід відмітити, що, зважаючи на доволі значну суму залучених вкладів, та відсутності фонду гарантування вкладів, існує можливість, що в майбутньому частина кредитних спілок буде змушена трансформуватись в кооперативні банки.

Нижче, в табл. 2.1, представлено дані стосовно інших кредитних установ⁶ та юридичних осіб публічного права⁷, які згідно українського законодавства мають право надавати кредити.

Таблиця 2.1. Динаміка показників інших кредитних установ та юридичних осіб публічного права

Показник	2-й кв. 2010	3-й кв. 2010	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011	2-й кв. 2011	3-й кв. 2011	4-й кв. 2011	1-й кв. 2012	2-й кв. 2012	2-й кв. 2013
Інші кредитні установи										
Кількість зареєстрованих кредитних установ (на кінець періоду) шт.	37	38	42	44	46	48	49	51	55	73
Загальні активи, млн. грн.	3 132,0	2 036,7	2 498,9	2 474,2	2 492,8	3 051,2	3 903,6	4 137,4	4 231,2	5 656,5
Власний капітал, млн. грн.	800,2	439,3	834,5	971,1	996,6	1 023,0	1 441,7	1 461,0	1 403,0	2 327,5
Обсяг виданих кредитів на звітну дату, млн. грн.	1 632,6	1 344,3	1 408,4	1 338,9	1 179,9	1 487,5	2 064,9	2 238,9	2 294,0	2 711,4
Юридичні особи публічного права										
Кількість зареєстрованих юридичних осіб публічного права (на кінець періоду), шт.	29	29	29	29	29	29	29	29	30	30
Загальні активи, млн. грн.	4 324,1	4 428,3	6 430,4	6 381,6	6 273,1	6 288,7	5 509,1	5 489,9	4 227,9	4 390,2
Обсяг виданих кредитів на звітну дату, млн. грн.	2 374,6	2 434,8	2 421,4	2 542,7	2 665,7	2 730,2	3 116,3	3 135,6	2 916,1	3 020,4

Розмір активів інших кредитних установ станом на 01.07.2013 р. становив 5 656,5 млн. грн., за I півріччя 2013 року в порівнянні з аналогічним періодом минулого року він зріс на 33,7%.

⁶ Кредитна установа - фінансова установа, яка відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринків фінансових послуг» має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик.

⁷ Фінансова установа - юридична особа публічного права - фінансова установа, яка створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування й уповноважена надавати фінансові послуги.

Власний капітал інших кредитних установ протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року збільшився на 65,9% та станом на 01.07.2013 р. дорівнював 2 327,5 млн. грн. Залишок кредитів, виданих іншими кредитними установами станом на 01.07.2013 р. становив 2 711,4 млн. грн. і зріс протягом I півріччя 2013 року в порівнянні з аналогічним періодом 2012 року на 18,2%.

За підсумками I півріччя 2013 року активи юридичних осіб публічного права збільшились на 3,8% в порівнянні з аналогічним періодом 2012 року і становили 4 390,2 млн. грн. Залишок виданих юридичними особами публічного права кредитів станом на 01.07.2013 р. становив 3 020,4 млн. грн.

У цілому, інші кредитні установи та фінансові установи – юридичні особи публічного права поступово і впевнено займають своє місце на ринку фінансових послуг. Динаміка основних показників діяльності свідчить про їх розвиток та попит на фінансові послуги, які надають зазначені установи.

РОЗДІЛ 3. РИНОК ПОСЛУГ ФАКТОРИНГУ

Станом на 01.07.2013 р. 179 компаній України мали право на надання факторингових послуг, що на 63 установи більше, ніж станом на 01.07.2012 р.

Протягом I півріччя 2013 року фінансові компанії уклали 58 853 договорів факторингу загальним обсягом 2 429,4 млн. грн. (див. рис. 3.1). Разом з тим, фінансові компанії виконали 50 902 договорів на суму 1 886,2 млн. грн. Діючими на 01 липня 2013 року залишаються 13 075 договорів факторингу.

Основною аудиторією користування факторинговими послугами залишається середній та малий бізнес, який характеризується найвищою динамікою розвитку, тобто найбільше потребує постійного поповнення оборотних коштів.

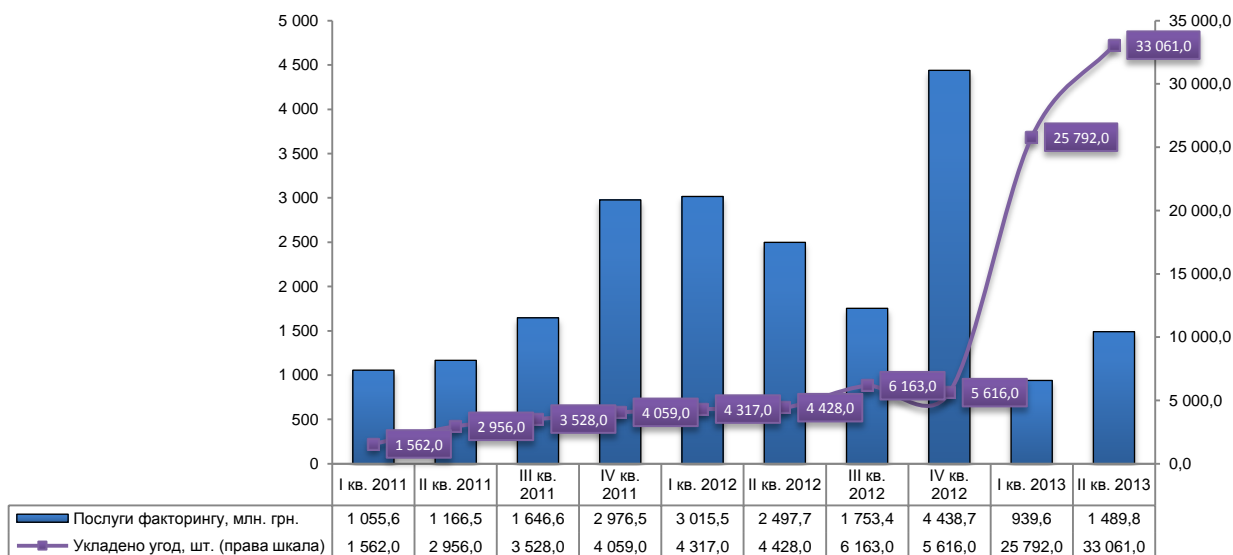

Рис. 3.1. Динаміка ринку послуг з факторингу

Протягом останнього півріччя спостерігається тенденція до значного збільшення кількості укладених факторингових договорів за одночасного зниження їх вартості. За результатами I півріччя 2013 року порівняно з I півріччям 2012 року відбулось зменшення на 44,1% операцій факторингу у вартісному вираженні, в той час як кількість укладених угод зросла в 6,7 разу.

Причиною цього є загострення боротьби на ринку факторингових послуг між банківськими установами, які активно розвивають даний вид бізнесу, та факторинговими компаніями. Загострення боротьби викликане також тим, що на відміну від попередніх років, коли банки обслуговували переважно великий та середній бізнес, зараз банківські установи почали активно співпрацювати з малим бізнесом. Також слід відмітити, що банківські установи мають значну перевагу – наявність значної кількості кредитних ресурсів та можливість надання клієнтам гібридних продуктів беззаставного фінансування, які в свою чергу поєднують операції факторингу та інші банківські послуги. Проте, перевагою факторингових

компаній залишається нижча вартість надання послуг та більша гнучкість й оперативність у прийнятті рішень.

НРА «Рюрік» зазначає, що один з лідерів ринку факторингу – ТОВ «Факторинг Фінанс» станом на 14.10.2013 р. має довгостроковий кредитний рейтинг боргового інструменту (облігаційного випуску серії А) інвестиційної категорії на рівні uaBBB+. Це свідчить про його достатню кредитоспроможність порівняно з іншими українськими позичальниками.

Важливим показником, який характеризує факторингові послуги, є джерела їх фінансування. Узагальнені дані щодо джерел фінансування факторингових послуг наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1. Джерела фінансування факторингових операцій, млн. грн.

Джерела фінансування	I пів. 2011	I пів. 2012	I пів. 2013	Відхилення (2012 / 2013)	
				млн. грн.	%
Банківські кредити	348,80	777,50	871,10	93,60	12,0
Власні кошти	1 424,10	3 890,10	1 367,10	-2 523,00	-64,9
Позичкові кошти юридичних осіб	425,80	603,00	150,90	-452,10	-75,0
Інші джерела	23,40	242,60	39,60	-203,00	-83,7
Всього	2 222,10	5 513,20	2 429,40	-3 083,80	-55,9

Загальний обсяг фінансування факторингових операцій зменшився за результатами I півріччя 2013 року порівняно з аналогічним періодом 2012 року на 55,9% (або на 3 083,8 млн. грн) і склав 2 429,40 млн. грн. В той же час, стрімким у абсолютному і у відносному виразі було зменшення обсягу фінансування за рахунок власних коштів – - 64,9% (або 2 523,0 млн. грн.). В той же час, обсяг залучених банківських кредитів для фінансування діяльності збільшився на 93,6 млн. грн.

В структурі джерел фінансування факторингових операцій відбулись значні структурні зміни (див. рис. 3.2). За результатами I півріччя 2013 року в порівнянні з аналогічним періодом 2012 року розмір частки власних коштів, зменшився на 14,3 п.п., до 56,3%, в той час, як частка банківських кредитів помітно збільшилась та наразі становить 35,9%. Частка інших джерел фінансування зменшилась на 2,8 п.п. до 1,6%.

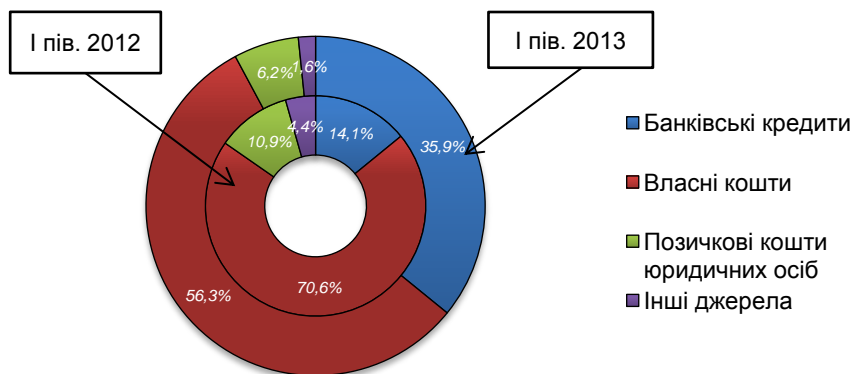

Рис. 3.2. Розподіл джерел фінансування операцій з факторингу

Групування перших за обсягом наданих послуг факторингових компаній станом на 01 липня 2013 року підтверджує значну концентрацію ринку факторингу в Україні. Так, частка перших 10 факторингових компаній становить 65,6% від загального обсягу наданих послуг, наданих факторинговими компаніями. Зважаючи на той факт, що лише 34,4% обсягу наданих послуг припадає на 169 факторингових компаній, можна стверджувати, що наразі діяльність багатьох операторів ринку факторингових послуг є нерентабельною.

Розподіл за основними галузями обсягу наданих фінансових послуг за укладеними договорами факторингу за результатами I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року наведено на рис. 3.3.

Аналізуючи розподіл укладених фінансовими компаніями договорів факторингу за підсумками I півріччя 2013 року порівняно із аналогічним періодом 2012 року, бачимо, що відбувся значний перерозподіл факторингових операцій за галузями.

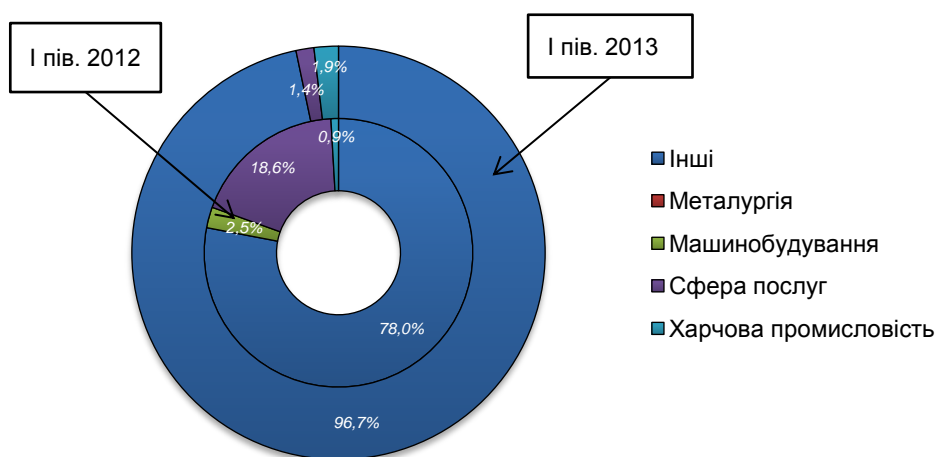

Рис. 3.3. Розподіл укладених договорів факторингу за основними галузями

Значно низився розмір частки, який припадає на сферу послуг (всього 1,4% на кінець I півріччя 2013 року), а найбільшу частку (96,7%) продовжують охоплювати «інші» галузі, дану категорію Нацфінпослуг у своїх звітах подає без деталізації. На думку аналітиків НРА «Рюрік», категорія «інші» головним чином сформована підприємствами торговельної галузі (торговельне фінансування). Зауважимо, що за результатами I півріччя 2013 року відбулось незначне зростання частки «харчова промисловість», яка наразі становить 1,9%.

РОЗДІЛ 4. РИНОК ПОСЛУГ ЛОМБАРДІВ

Протягом I півріччя 2013 року кількість діючих ломбардів в Україні зросла на 17 одиниць з 461 до 478 установи. Тенденція зростання кількості ломбардів пов'язана, перш за все, із забезпеченням ними першочергових потреб фізичних осіб у грошових коштах.

Варто відзначити, що, незважаючи на велику кількість учасників, ринок ломбардних послуг характеризується високою концентрацією (див. рис. 4.1 та рис. 4.2).

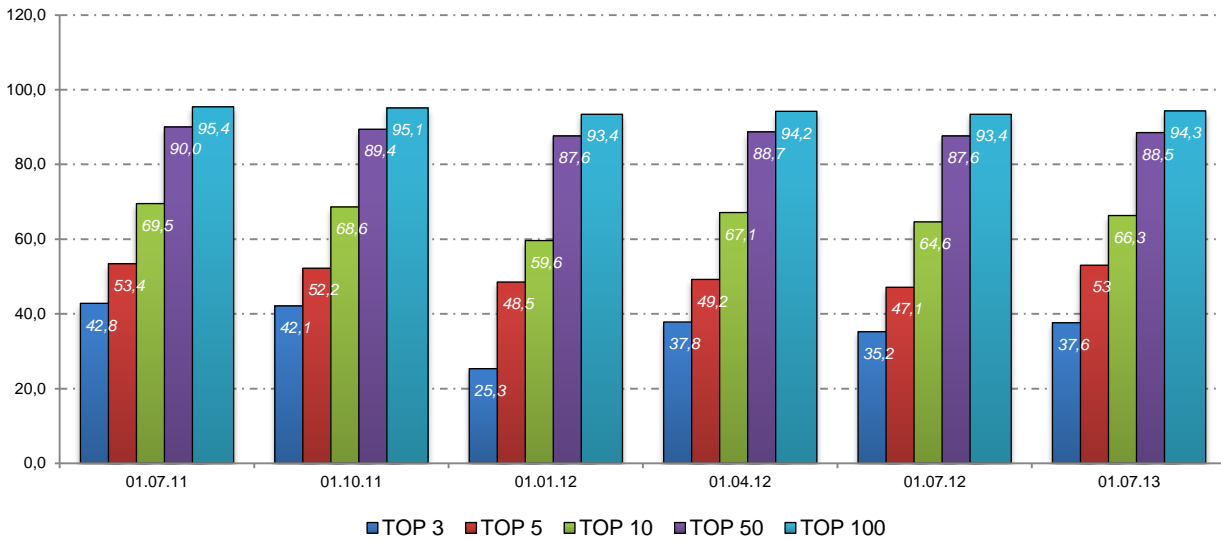

Рис. 4.1. Частки перших ломбардів за обсягами наданих кредитів, %

Станом на 01.07.2013 р. на 100 ломбардів, перших за обсягом наданих фінансових кредитів (TOP 100), припадає 94,3% від загального обсягу кредитів. При цьому, на частку 50 ломбардів, перших за обсягом наданих кредитів, припадає 88,5% від загального обсягу наданих кредитів, що є свідченням того, що ринок ломбардних послуг в Україні наразі переповнений. Разом з тим, значна концентрація ринку призводить до того, що на 378 ломбардів припадає менше, ніж 6% виданих кредитів клієнтам та лише 7,7% активів.

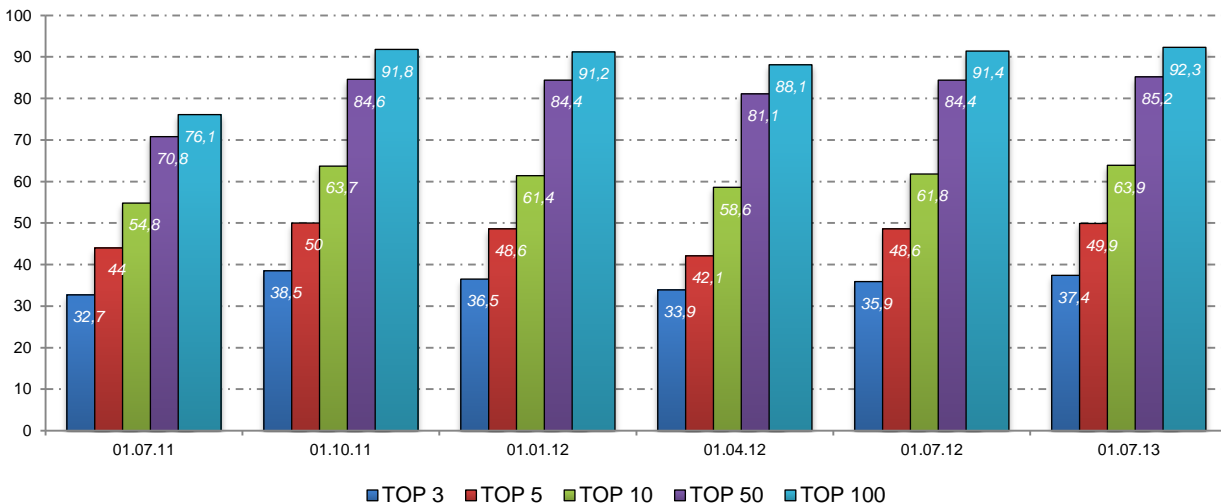

Рис. 4.2. Частки перших ломбардів за розмірами активів, %

Нижче на рис. 4.3 нами здійснено графічний аналіз динаміки сукупних активів ломбардів. Активи ломбардних установ протягом останніх двох років показують висхідну динаміку і станом на 01.07.2013 р. склали 1 526,6 млн. грн., що на 91,5 млн. грн. (або на 6,38%) більше, ніж станом на 01.07.2012 р.

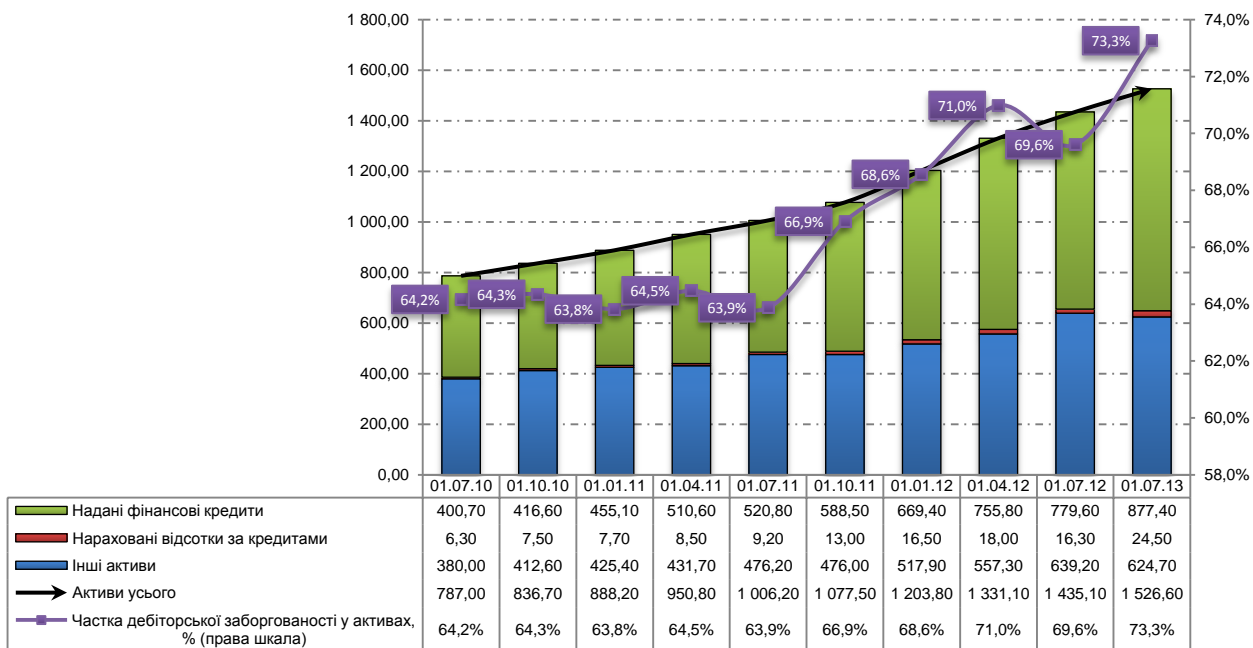

Рис. 4.3. Динаміка активів ломбардів протягом, млн. грн.

Розмір активів зріс за рахунок збільшення розміру заборгованості за наданими фінансовими кредитами на 97,8 млн. грн. (або на 12,54%) порівняно з її розміром за аналогічний період 2012 року.

Частка дебіторської заборгованості в активах станом на 01.07.2013 р. складає 73,3% сукупного обсягу активів. Заборгованість за наданими кредитами (без врахування процентів) за результатами I півріччя 2013 року складає 57,47% від сукупного розміру активів ломбардів України (станом на 01.07.2012 р. – 54,32%).

Протягом I півріччя 2013 року обсяг наданих фінансових кредитів зменшився на 302,10 млн. грн. (або ж на 6,88%). Зменшення обсягів ломбардного кредитування протягом I півріччя 2013 року зумовлене як посиленням конкуренції з боку банківських установ, які наразі активно видають беззаставні споживчі кредити населенню (під нижчі відсоткові ставки, ніж ломбарди), так і зниженням ціни на золото (протягом I півріччя 2013 року ціна знизилась з 429,25 грн⁸ за 1 грам (на січень 2013 р.) до 351,06 грн. за 1 грам (на червень 2013 р.)).

Як наслідок, за підсумками I півріччя 2013 року середній розмір кредиту, виданого вітчизняними ломбардами, склав 775,3 грн., що на 4,85% менше, ніж за результатами I півріччя 2012 року (див. рис. 4.4.).

⁸ За даними: <http://www.dragmet.com.ua>

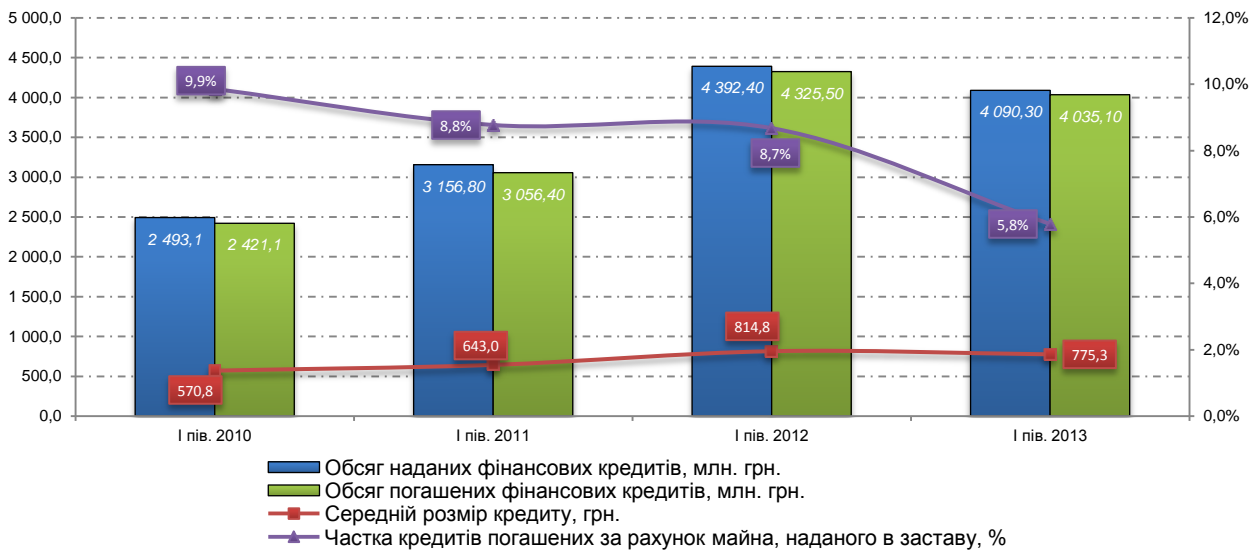

Рис. 4.4. Показники діяльності ломбардів за I півріччя 2010 року – I півріччя 2013 року

Зважаючи на зменшення обсягів виданих ломбардних кредитів протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року, частка кредитів, погашених за рахунок майна, наданого у заставу зменшилась та наразі становить 5,8%.

В цілому, розмір кредитів, наданих ломбардами, майже відповідає обсягу погашених кредитів, що свідчить про досить високу оборотність коштів ломбардів, яка пов'язана з незначним терміном надання кредитів. Нетривалий період, на який беруть кредити в ломбардах, можна пояснити високою річною процентною ставкою за ними. Так, згідно інформації Нацфінпослуг, середньозважена річна процентна ставка за фінансовими кредитами ломбардів за I півріччя 2013 року становила 206,1% (за I півріччя 2012 року – 213,7%).

Структура наданих ломбардами кредитів за видами застави представлена в табл. 4.1.

Таблиця 4.1. Обсяги наданих ломбардами кредитів за видами забезпечення

Вид застави	I пів. 2012 р.	I пів. 2013 р.	Відхилення	
	млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	%
Вироби із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння	3 973,5	3 565,4	-408,1	-10,3
Побутова техніка	389,0	500,1	111,1	28,6
Автомобіль	17,9	11,0	-6,9	-38,5
Нерухомість	5,5	5,3	0,2	-3,6
Інше майно	6,5	8,6	2,1	32,2
Всього	4 392,4	4 090,3	-302,1	-6,9

В зв'язку зі зниженням обсягів кредитування та зниження цін на золото, обсяг та частка виробів із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння в сукупному обсязі застави зменшились на (-) 10,3% (або ж на -408,1 млн. грн.). Станом на 01.07.2013 р., частка виробів із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння в сукупному обсязі застави складає 87,2%. Втім, частка побутової техніки в сукупному обсязі забезпечення протягом I півріччя 2013 року зросла на 3,3 п.п. та наразі становить 12,2%.

Значних змін у структурі виданих кредитів за видами застави протягом аналізованого періоду не відбулось (див. рис. 4.5).

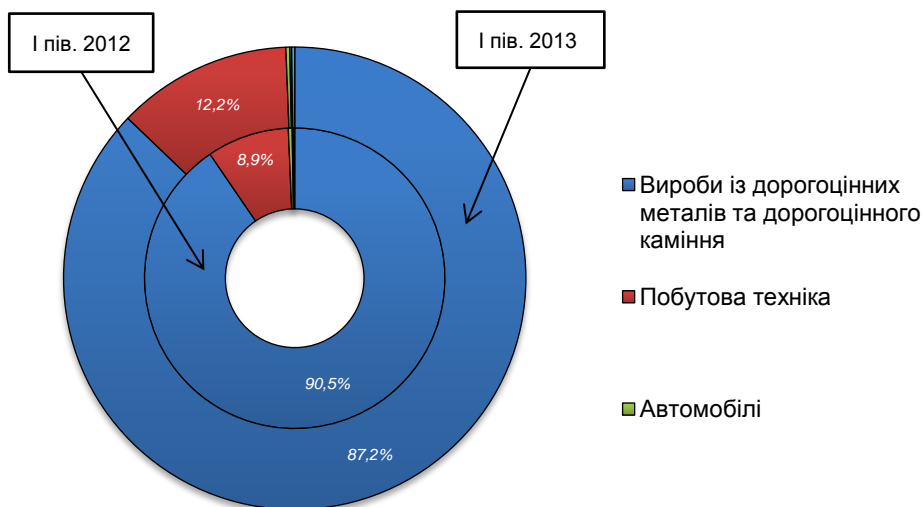

Рис. 4.5. Структура фінансових кредитів, виданих ломбардами, за видом застави

Динаміку джерел фінансування ломбардів показано на рис. 4.6. Обсяг власного капіталу ломбардів за результатами I півріччя 2013 року порівняно з аналогічним періодом 2012 року залишився практично без змін, в той час, як статутний капітал зменшився на 7,4 млн. грн (до 826,7 млн. грн.). Нерозподілений прибуток збільшився на 10,51% (до 172,50 млн. грн.).

В цілому, фінансування діяльності ломбардів відбувається за рахунок власного капіталу (фінансова автономність), та в свою чергу зменшилось із 64% станом на 01.07.2012 р. до 60,4% на кінець I півріччя 2013 року, проте, на думку НРА «Рюрік», залишається на високому рівні.

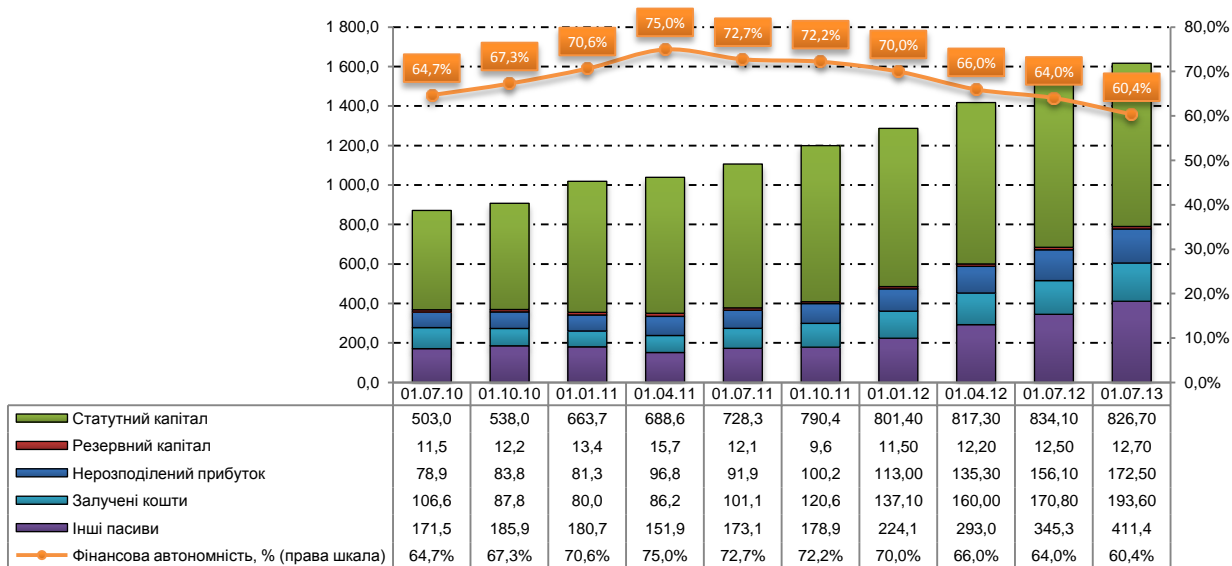

Рис. 4.6. Динаміка зміни джерел фінансування ломбардів, млн. грн.

За результатами періоду I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року значних змін в структурі залучених ломбардами коштів не відбулось (див. рис. 4.7). Станом на 01.07.2013 р. на кредити банків припадало 70,5%, а на кошти юридичних осіб – 28,9% (станом на 01.07.2012 р. ці показники склали 66,4% та 32,0% відповідно). Тобто ломбарди почали залучати більше коштів на платній основі від банків і менше – від юридичних осіб. Обсяг коштів, які ломбарди залучають від фізичних осіб, є незначним.

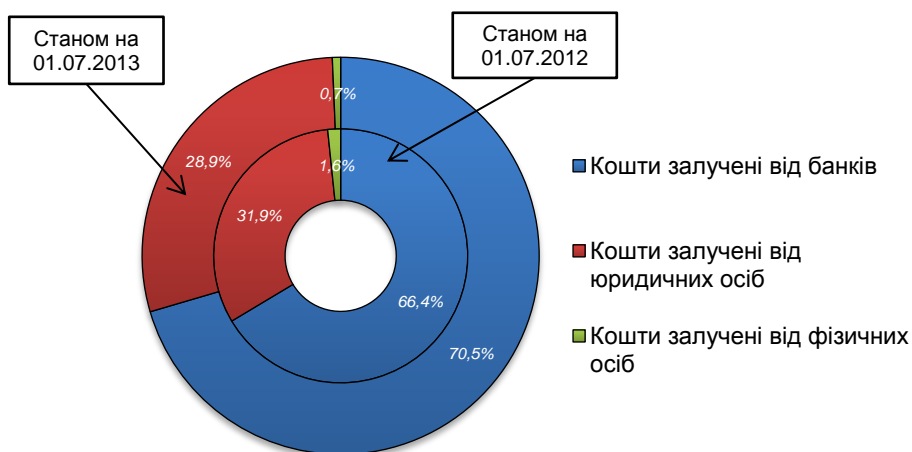

Рис. 4.7. Структура залучених ломбардами коштів

РОЗДІЛ 5. РИНОК ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ

Станом на 01.07.2013 р. до Переліку юридичних осіб, які мають право надавати фінансові послуги та перебувають на обліку в Нацфінпослуг, внесено інформацію про 254 юридичних осіб – лізингодавців, а до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 116 фінансових компаній, що надають послуги з фінансового лізингу.

Протягом I півріччя 2013 року фінансовими компаніями та юридичними особами, які не мають статусу фінансових установ, але можуть, згідно із законодавством, надавати фінансові послуги, було укладено 5 676 договорів фінансового лізингу на суму 5 185,8 млн. грн. Вартість об'єктів лізингу, що є предметом договорів, укладених протягом I півріччя 2013 року, становить 4 481,3 млн. грн. Вартість чинних договорів фінансового лізингу станом на 01.07.2013 р. становить 44,5 млрд. грн.

Близько 99,9% усіх послуг фінансового лізингу надається юридичними особами – суб'єктами господарювання, які не є фінансовими установами (див. рис. 5.1).

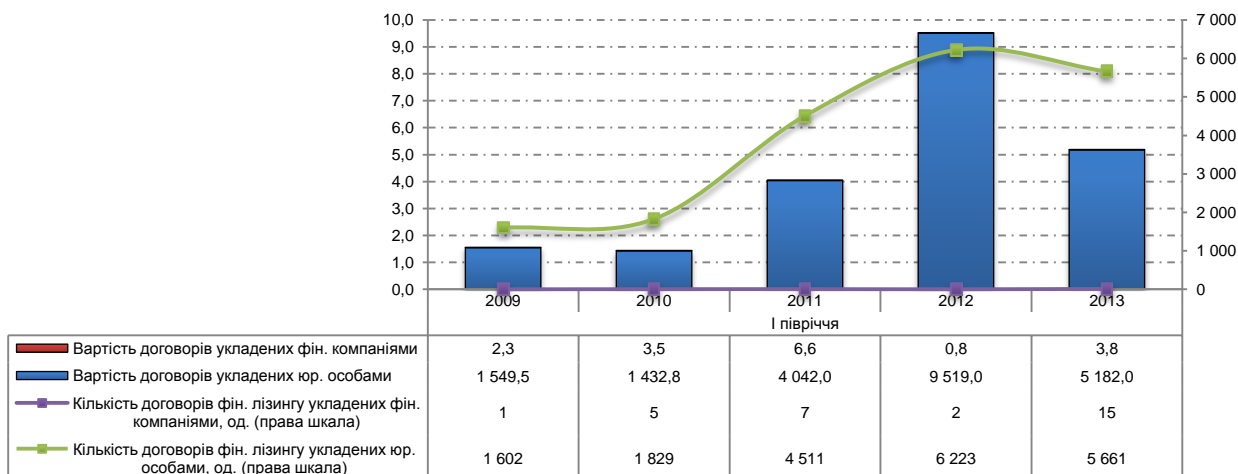

Рис. 5.1. Динаміка обсягів наданих послуг з фінансового лізингу, млн. грн.

За підсумками I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року відзначилась негативна динаміка щодо кількості та вартості договорів фінансового лізингу, укладених юридичними особами. Так, за I півріччя 2013 року кількість договорів фінансового лізингу зменшилась на 8,82% (до 5 676 од.) в порівнянні з підсумками за аналогічний період 2012 року.

Вартість договорів фінансового лізингу, укладених протягом I півріччя 2013 року, зменшилась на 45,53% у порівнянні з аналогічним періодом 2012 року і становила 5 185,8 млн. грн.

Як і будь – який бізнес, лізингові компанії залежні від розвитку економіки країни, особливо – від окремих її галузей. Так, протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року фінансування транспортної галузі лізинговими компаніями знизилось на 87,3 млн. грн., а фінансування сфери послуг на 724,6 млн. грн. Спад в транспортному лізингу зумовлений такими факторами, як зниження попиту на автомобілі (у зв'язку з введенням спецмита на імпорт

автомобілів та введення в дію утилізаційного збору), так і зниження попиту на вагони (в зв'язку зі зниженням вартості оренди). За підсумками I півріччя 2013 року найбільшими споживачами лізингових послуг є традиційно транспортна галузь (вартість договорів станом на 01.07.2013 р. – 24 157,5 млн. грн.), сільське господарство (10 440,8 млн. грн.). Частка інших галузей в сукупному обсязі лізингових операцій залишається незначною.

Схема розподілу обсягів лізингових операцій за галузями у відсотках представлена на рис. 5.2.

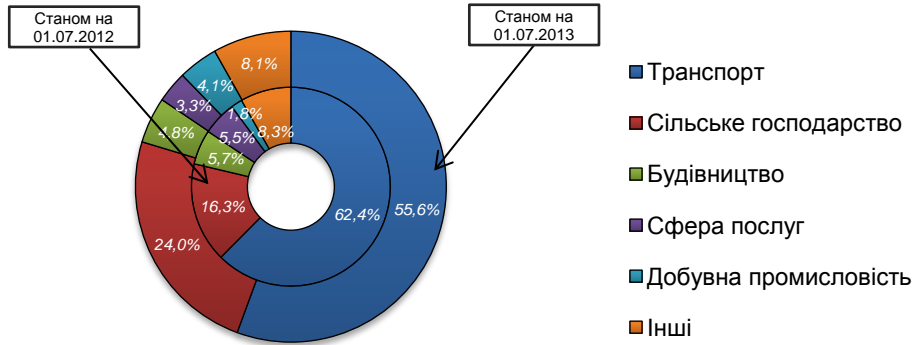

Рис. 5.2. Розподіл споживачів лізингових послуг за галузями

За підсумками I півріччя 2013 року відбулось зростання вартості чинних договорів фінансового лізингу на 4,8 млрд. грн. переважно за рахунок зростання співпраці з підприємствами агропромислового комплексу та підприємствами, зайнятих у добувній промисловості.

В структурі вартості договорів фінансового лізингу терміном дії протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року відбулись деякі зміни. Так, вартість договорів фінансового лізингу строком більше 10 років та строком до 2 років залишилась практично без змін. Однак, вартість договорів строком від 2 до 5 років збільшилась майже в 1,5 рази та наразі складає майже половину всієї вартості договорів фінансового лізингу. Найбільших змін зазнала вартість договорів строком від 5 до 10 років, частка якої зменшилась на 9,6 п.п.

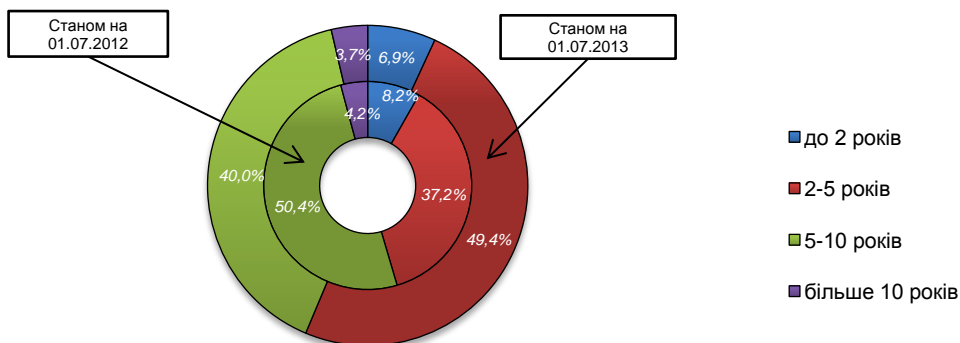

Рис. 5.3. Розподіл договорів з фінансового лізингу за терміном їх дії

Джерела фінансування лізингових операцій за I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року, що здійснені юридичними особами – лізингодавцями та фінансовими компаніями, наведені в табл. 5.1.

За результатами I півріччя 2013 року загальний обсяг фінансування юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній становив 3 543,6 млн. грн., що на 51,7% менше в порівнянні з аналогічним періодом 2012 року.

Таблиця 5.1. Структура джерел фінансування лізингових операцій

Показник	I півріччя 2012 року		I півріччя 2013 року		Відхилення		
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	п. п.
Власні кошти	365,0	5,0	593,4	16,7	228,4	62,6	11,7
Позичкові кошти	6 971,6	95,0	2 950,2	83,3	-3 679,3	-55,5	11,8
Всього	7 336,6	100,0	3 543,6	100,0	-3 793,0	-51,7	-

У структурі джерел фінансування лізингових операцій сукупний обсяг власних коштів юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній збільшився на 228,4 млн. грн. (з 365,0 млн. грн. станом на 01.07.2012 р. до 593,4 млн. грн. станом на 01.07.2013 р.). За результатами I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року сукупний обсяг позичкових коштів зменшився на 3 679,3 млн. грн. (до 2 950,2 млн. грн. станом на 01.07.2013 р.).

РОЗДІЛ 6. РИНОК НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Система недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи, запроваджений Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 року. Основу такої системи складають недержавні пенсійні фонди.

Протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року кількість недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ) зменшилась на 8 установ, кількість адміністраторів НПФ зменшилась на 5 учасників. Станом на 01.07.2013 р. в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 89 НПФ та 34 адміністраторів НПФ.

Кількість відкритих НПФ є найбільшою, що пояснюється більшою доступністю для широких верств населення, тоді як учасниками професійних чи корпоративних НПФ можуть бути лише фізичні особи, які пов'язані за родом їхньої професійної діяльності або перебувають у трудових відносинах з роботодавцями-засновниками або роботодавцями-платниками.

Станом на 01.07.2013 р. адміністраторами недержавних пенсійних фондів було укладено 61 346 пенсійних контрактів з 49 794 вкладниками (див. рис. 6.1), з яких 2 371 вкладник, або 4,8%, – юридичні особи, на яких припадає 1 379,8 млн. грн. пенсійних внесків (95,6% від загального обсягу пенсійних внесків за системою НПЗ), а 47 423 вкладники, або 95,2%, – фізичні особи.

При цьому, порівняно з результатами на аналогічного періоду 2012 року, станом на 01.07.2013 р. загальна кількість контрактів з юридичними особами зменшилась на 4,22%.

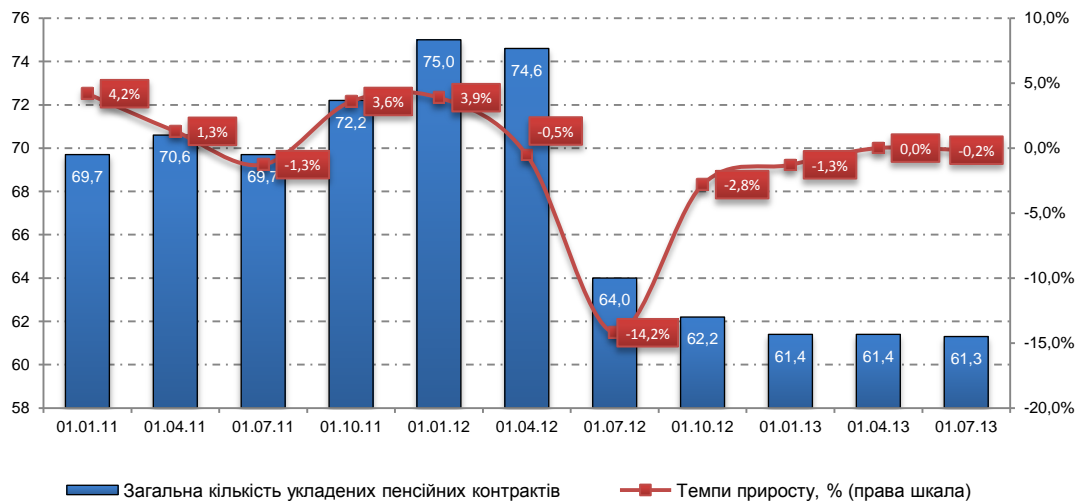

Рис. 6.1. Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів, тис. шт.

Таким чином, загальна динаміка зміни кількості укладених пенсійних контрактів, яка була позитивною протягом 2010-2011 років, що проявлялось у збільшенні кількості укладених договорів з недержавного пенсійного забезпечення, дещо погіршилась. Так, станом на 01.07.2013 р. кількість контрактів становила 61,3 тис. шт. та в свою чергу зменшилась на 18,27% відносно початку 2012 року.

Протягом I півріччя 2013 року кількість учасників НПФ практично не збільшилась (див. рис. 6.2) і станом на 01.07.2013 р. складала 588,5 тис. осіб.

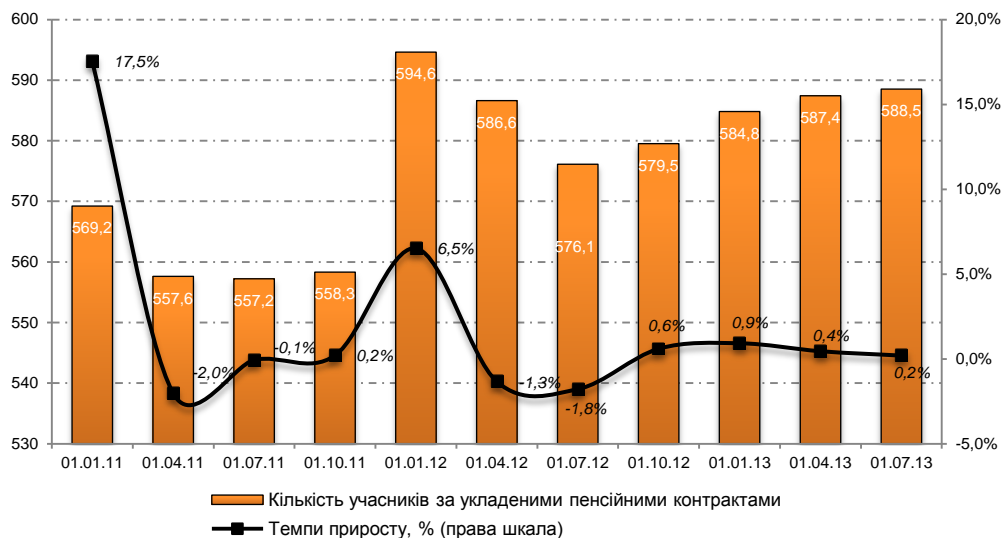

Рис. 6.2. Динаміка кількості учасників за укладеними пенсійними контрактами, тис. осіб

Станом на 01.07.2013 р. серед учасників НПФ переважну більшість становили особи віком від 25 до 50 років, а саме 64,2%, та особи вікової групи від 50 до 60 років (24,2%). Частка учасників НПФ вікової групи старше 60 років становить 7,6%, вікової групи до 25 років – 4,0%

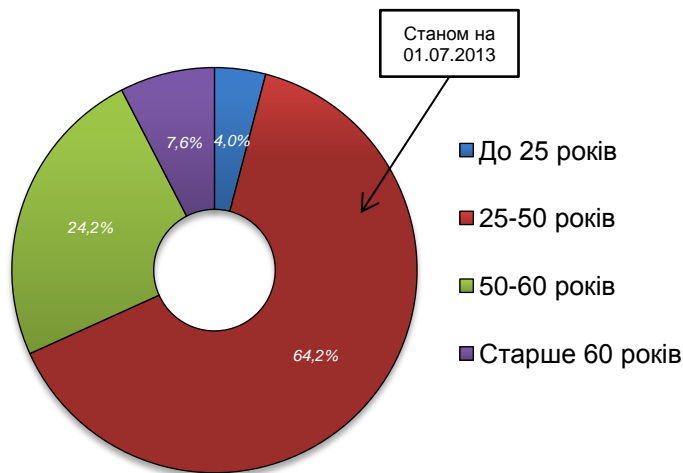

Рис. 6.3. Розподіл учасників НПФ за віковими групами

Досить важливим якісним показником, який характеризує розвиток системи НПЗ, є сплачені пенсійні внески.

Аналізуючи динаміку сплачених пенсійних внесків, варто зазначити, що їх розмір протягом I півріччя 2013 року збільшився на 9,82% (129,0 млн. грн.) і становив 1 442,7 млн. грн. станом на 01.07.2013 р. (див. рис. 6.4).

За результатами I півріччя 2013 року темп приросту сукупних внесків був вищим, ніж спостерігався протягом аналогічного періоду 2012 року, і складав 5,3%. При цьому 95,64% загальної суми пенсійних внесків надійшло від юридичних осіб, а 4,35% – від фізичних осіб.

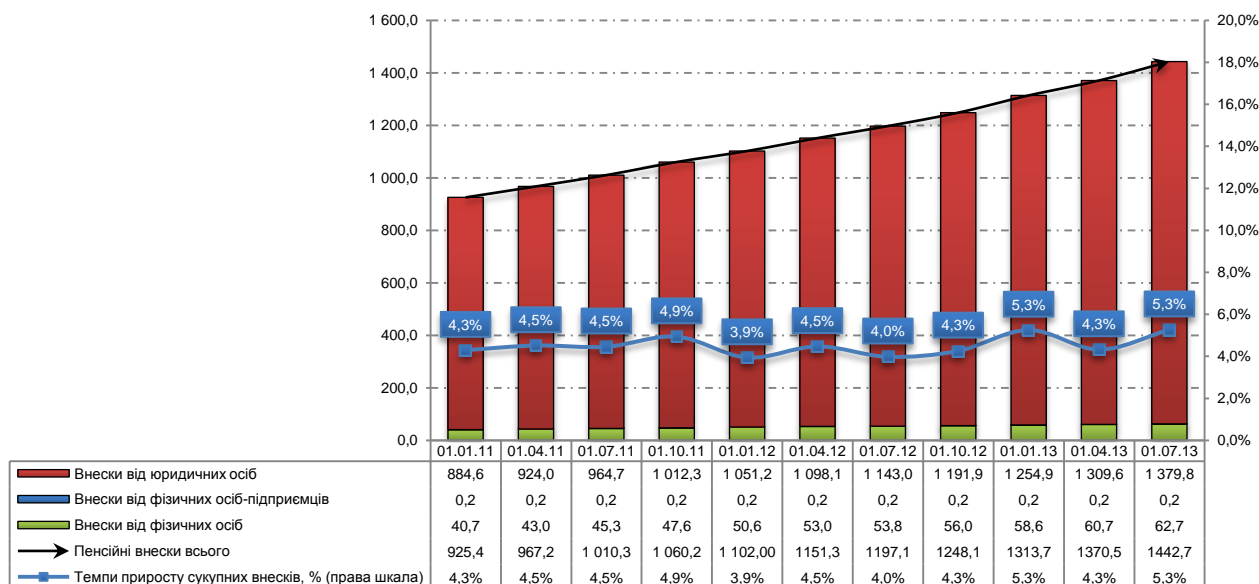

Рис. 6.4. Динаміка внесків до недержавних пенсійних фондів, млн. грн.

Співвідношення пенсійних внесків та сукупних активів недержавних пенсійних фондів (див. рис. 6.5) залишалось стабільним протягом аналізованого періоду. Так, на 01 липня 2012 року показник складав 78,7%, а станом на 01 липня 2013 року – 78,8%.

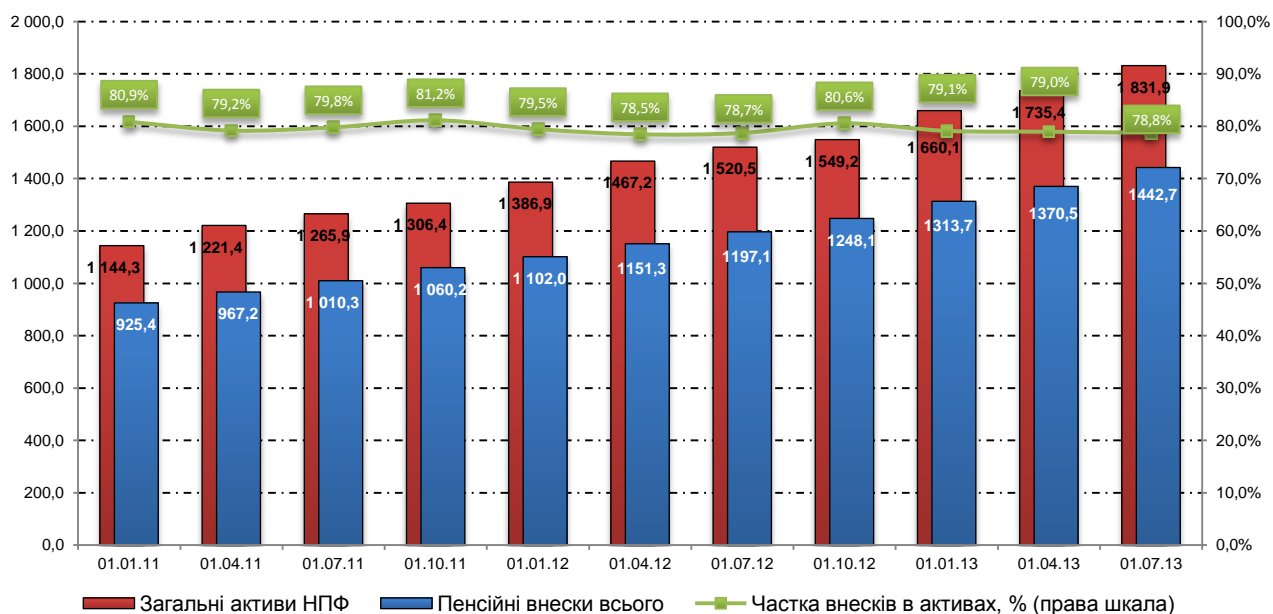

Рис. 6.5. Співвідношення загальних активів та пенсійних внесків, млн. грн.

Загальний обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 01.07.2013 р. становив 1 831,9 млн. грн., що на 10,35% більше, ніж на початок 2013 року.

Протягом I півріччя 2013 року співвідношення виплат і внесків до фондів практично не змінилось та наразі становить 19,0%.

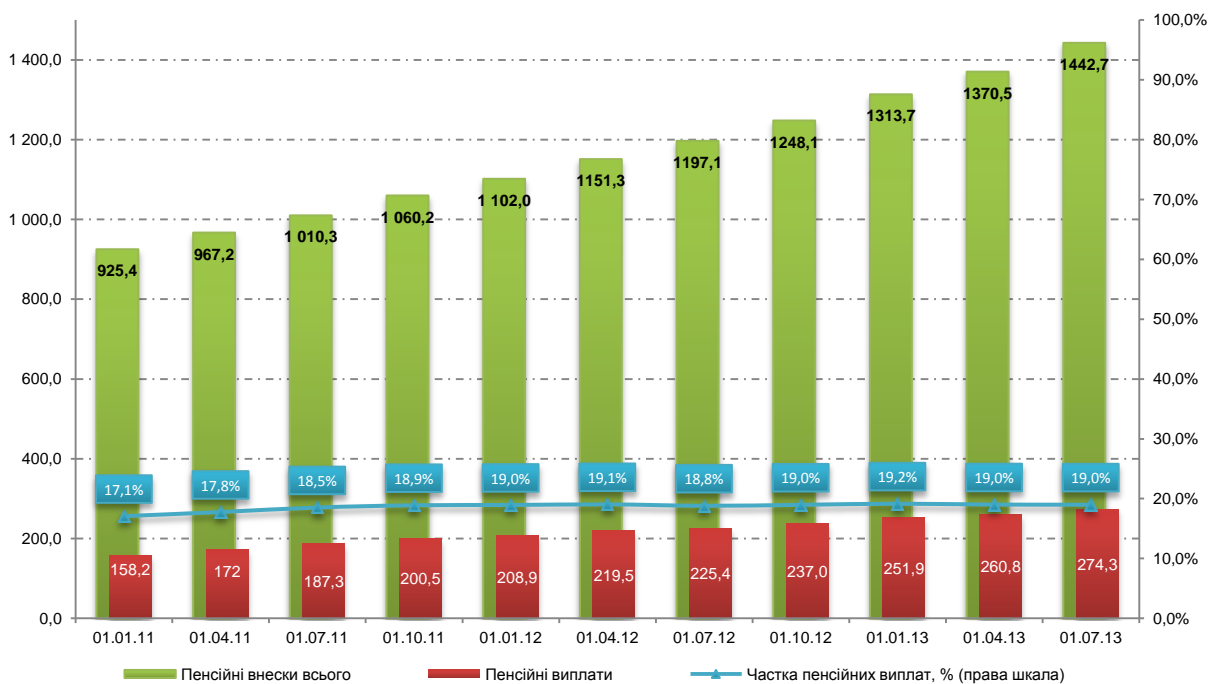

Рис. 6.6. Динаміка співвідношення пенсійних виплат і внесків до фондів, млн. грн.

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) за I півріччя 2013 року становили 274,3 млн. грн. та збільшилися порівняно з аналогічним періодом 2012 року на 21,69%. Сукупно недержавними пенсійними фондами було здійснено пенсійних виплат (одноразово та на визначений строк) 62 856 учасникам, тобто 11,7% учасників від їхньої загальної кількості отримали пенсійні виплати. Це зумовлено невеликою часткою учасників вікової групи «старше 60 років».

Структура активів недержавних пенсійних фондів за I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року наведена у таблиці 6.1.

За результатами I півріччя 2013 року переважними напрямками інвестування пенсійних активів являються депозити в банках (37,2% інвестованих активів), акції українських емітентів (14,3%), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (31,0%), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (10,0%).

Найбільш помітні зміни, які відбулись в структурі інвестиційного портфеля НПФ протягом I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року, є наступні:

- збільшення обсягу облігацій підприємств порівняно з аналогічним періодом 2012 року з 463,8 млн. грн. до 568,6 млн. грн. (на 104,8 млн. грн.);
- частка коштів на поточному рахунку, в абсолютному виразі у консолідованому портфелі НПФ зменшилась з 76,0 млн. грн. станом на кінець 01.07.2012 р. до 15,6 млн. грн. станом на кінець I півріччя 2013 року, а їх частка зменшилась з 5% до 0,5% відповідно;
- частка депозитів у консолідованому портфелі збільшилась у порівнянні з I півріччям 2012 року з 27,2% до 37,2% відповідно, а в абсолютному виразі зросла з 413,6 млн. грн. до 680,9 млн. грн. відповідно;

- в цілому, консолідований портфель НПФ за період протягом 01.07.2012 р. – 01.07.2013 р. збільшився на 20,5% та станом на 01 липня 2013 року становить 1 831,9 млн. грн.

Таблиця 6.1. Структура активів недержавних пенсійних фондів за I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року

Активи	Станом на 01.07.2012		Станом на 01.07.2013		Відхилення		
	млн. грн.	у % до суми	млн. грн.	у % до суми	млн. грн.	%	п. п.
Кошти на поточному рахунку	76,0	5,0	15,6	0,5	-60,4	-79,5	-4,5
Депозити	413,6	27,2	680,9	37,2	267,3	64,6	10,0
Муніципальні цінні папери	9,1	0,6	6,7	0,4	-2,4	-26,6	-0,2
Державні цінні папери	184,0	12,1	182,6	10,0	-1,4	-0,8	-2,1
Облігації підприємств	463,8	30,5	568,6	31,0	104,8	22,6	0,5
Акції українських компаній	260,0	17,1	261,8	14,3	1,8	0,7	-2,8
Нерухомість	47,1	3,1	60,3	3,3	13,2	27,9	0,2
Банківські метали	31,9	2,1	14,1	0,8	-17,8	-55,8	-1,3
Інші активи	35,0	2,3	41,3	2,3	6,3	18,1	0,0
Сукупні активи	1 520,5	100,0	1 831,9	100,0	311,4	20,5	0,0%

Загальна вартість доходу, отриманого від інвестування пенсійних активів, станом на 01.07.2013 р. дорівнювала 685,9 млн. грн., збільшившись протягом I півріччя 2013 року на 39,6 млн. грн., або на 6,1%. Сума інвестиційного доходу недержавних пенсійних фондів за підсумками I півріччя 2013 року в 5,65 рази перевищує витрати за аналогічний період (121,5 млн. грн.) (див. рис. 6.7).

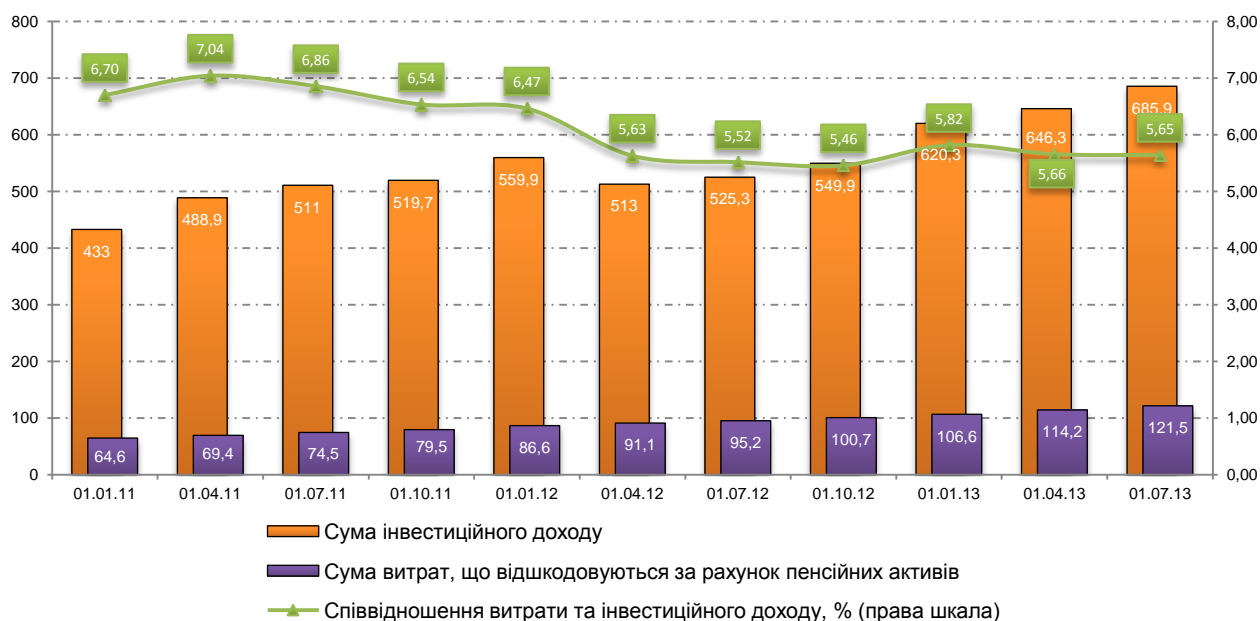

Рис. 6.7. Динаміка інвестиційного доходу та витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, за результатами I півріччя 2013 року зросли на 13,98%, і в цілому, за час існування пенсійних фондів станом на 01.07.2013 р. становлять 121,5 млн. грн., або 6,6% від загальної суми активів НПФ. Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, припадає на оплату

послуг з управління активами недержавних пенсійних фондів – 85,1 млн. грн., або 70% від загальної суми витрат.

Витрати на оплату послуг з адміністрування пенсійного фонду становили 25,7 млн. грн., або 21% від загальної суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів. Оплата послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду, складає 6,5 млн. грн., або 5% від загальної суми витрат.

Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

Аналітичний департамент НРА «Рюрік» на регулярній основі відслідковує та аналізує поточний стан та тенденції розвитку ринку небанківських фінансових послуг України, що знаходить своє відображення у відповідних щоквартальних оглядах.

Огляд підготовлено аналітичним департаментом НРА «Рюрік» на основі офіційних даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (режим доступу: www.dfp.gov.ua)

Повні версії аналітичних оглядів завжди є у вільному доступі на офіційному сайті НРА «Рюрік» (<http://rurik.com.ua>)

Відповідальний за випуск: Директор з розвитку НРА «Рюрік», к.е.н., Долінський Леонід Борисович, тел. (044) 383-04-76

Відповідальний аналітик: Першин Дмитро Олександрович, тел. (044) 484-00-53 (вн. 117)

ДОДАТКИ

Додаток 1. Динаміка кількості компаній небанківського фінансового сектору

Компанії	01.07.10	01.10.10	01.01.11	01.04.11	01.07.11	01.10.11	01.01.12	01.07.12	01.07.13
Фінансові компанії	210	212	221	227	242	243	251	261	330
Факторингові компанії	70	72	78	80	94	99	110	116	179
Ломбарди	400	416	426	434	444	452	456	461	478
Лізингодавці	192	192	199	201	203	207	217	228	254
Компанії, що надають послуги фінансового лізингу	44	46	51	54	59	62	70	86	116
Кредитні спілки	700	679	659	652	638	610	613	614	622
Інші кредитні установи	37	38	42	44	46	48	49	55	73
Юридичні особи публічного права	29	29	29	29	29	29	29	29	30
Недержавне пенсійне забезпечення									
Кількість НПФ	107	102	101	100	97	97	96	97	89
Адміністратори НПФ	43	43	43	41	41	40	40	39	34

Огляд підготовлено аналітичним департаментом НРА «Рюрік» на основі офіційних даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (режим доступу: www.dfp.gov.ua/)

За більш детальною інформацією з питань макроекономічних та галузевих оглядів звертайтеся до офіційного сайту НРА «Рюрік» (<http://rurik.com.ua>) або за телефоном (044) 383-04-76.

НРА «Рюрік» надає Вам право копіювати документи, надруковані або опубліковані на офіційному сайті тільки для некомерційного використання в межах Вашої організації виключно за умови посилання на НРА «Рюрік», як джерело інформації. Користуючись цим правом, Ви погоджуєтесь, що дія визначених тут авторських і суміжних прав поширюється на будь-яку зроблену в такий спосіб копію цих документів. Кожен опублікований НРА «Рюрік» документ може містити також й інші положення про охорону прав власності й авторських прав щодо цього документа. Крім вищезазначеного, ніщо з наведеного тут не може означати передачі будь-кому будь-яким чином будь-яких авторських чи суміжних прав НРА «Рюрік» або третій стороні. Будь-який продукт, процес або технологія, зазначена в цьому документі, може бути об'єктом інших прав інтелектуальної власності НРА «Рюрік» і може не бути ліцензованою.

Ця публікація надається за принципом «як є», без жодних гарантій, прямих або непрямих включно, але не обмежуючись непрямими гарантіями її товарної цінності, придатності для певних цілей або відсутності порушення авторських прав.

Будь-яка публікація НРА «Рюрік» може містити неточності й помилки. У публікації можуть вноситися зміни, які відображаються в наступних виданнях цих публікацій. НРА «Рюрік» може в будь-який момент без попереднього повідомлення вносити покращення та зміни в описану в цих публікаціях інформацію.

Якщо особа, що ознайомилася зі змістом опублікованого документа НРА «Рюрік» надсилає електронною поштою чи будь-яким іншим способом питання, коментарі, припущення й т. ін. щодо змісту документа НРА «Рюрік», вони вважаються не конфіденційними й НРА «Рюрік» не несе стосовно цієї інформації жодних зобов'язань і має право вільно використовувати, відтворювати, поширювати таку інформацію без будь-яких обмежень.

Далі, НРА «Рюрік» має право вільно використовувати отримані таким чином ідеї, ноу-хау й технології в будь-яких цілях включно, але не обмежуючись розробкою, виробництвом і маркетингом продуктів і послуг, де використовуються ці ідеї.

Всі права захищені. НРА «Рюрік» не несе відповідальності за статистичні дані, взяті з офіційних сайтів державних органів України або інших юридичних осіб.

НРА «Рюрік»

☎ 04053 Україна, м. Київ, вул. Артема 52а

+38 (044) 383 0476, +38 (044) 484 0053

e-mail: info@rurik.com.ua

www: rurik.com.ua